O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI
PEDAGOGIKA VA MUSIQA FAKULTETI

MAKTABGACHA TA'LIM KAFEDRASI

ESTETIKA TARBIYA METODIKASI FANIDAN MARUZALAR MATNI

Tuzuvchi: k.uk.Sadatov Ch.X.

Termiz -2008 yil.

MAVZU: DEKORATIV DARSLARIDA XALQ AMALIY SAN'ATI NAMUNALARI DAN FOYDALANISh.

REJA:

1 .Dekorativ rasm darslari uchun xalk amaliy san'ati namunalarini tanlash yullari.

2. Xalk amaliy san'atidan didaktik namunalar yaratish vazifalari.

3.Xalk amaliy san'ati namunalarini tuplash va foydalanish usullari.

4.Xalk amaliy san'ati namunalarini dekorativ rasm darslarida kullanilayotgan ilgor ukituvchilar tajribalarini urganish.

5. Xulosa.

Yoshlar zamonamiz an'analari ruxida tarbiyalash katta axamiyatga egadir. An'ana avloddan-avlodga o'tadigan tarixiy mujassmlashgan urf-odat kishilarning xulq-atvori yiqindisidir. Bunda o'zbek milliy amaliy san'atining bebaho durdonalari aks etadi. Ana'analar xalklarning didlari, munosabat va qiziqishlari ifodalangan holda, omma orasida keng tarqalganligi bilan mu?im tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi.

Xalk amaliy san'ati: kashtachilik, naqqoshlik, yog'och uymakorlik, misgarlik, zargarlik, zarduzlik o'zining sexrli go'zalligi, noyobligi va nafisligi bilan xanuzgacha kishilarni o'ziga xos uslubi bo'ladi. Dars qanday shaklda tashkil etilmasin, u o'quvchilarning ta'sirotlariga asoslanish kerak. Shu orqali ularning xalq amaliy san'atiga bo'lgan xis tuyg'ularini asarning go'zalligi va ta'sirchanligi ilg'ab olish ko'nikmalari xosil qilinadi.

Maktabgacha xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanish borli?ni o'ziga qarab, mavzu, san'at haqida suxbat darslaridagidek dekorativ rasm chizish darslari jarayonlarida ham amalga oshiriladi. Biz o'z ishimizda xalq amaliy san'atidan o'lka hayot va tabiatning go'zal manzaralari erkin ifodalangan namunalari tanlay olishga aloxida e'tibor berdik. Dekorativ rasm darslari jarayonida o'quvchilarga chizdirish uchun kerakli namunalari to'g'ri tanlash zarur. Bu ishni amalga oshirish uchun quyidagilarga rioya ?ilinadi.

-tanlangan namunalar boshlangich sinflar dasturiga xos bulish:

-tanlangan goyaviy va badiiy jihatdan etuk bulish:

-Tanlanadigan namunalar mazmunan va shakli va ulkaning milliy urf-odatlariga, an'analariga mos va tipik bo'lishi:

-tanlanadigan namunalar o'quvchilarning estetik his-tuyg'ulari va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish kerak.

Yuqorida bayon qilingan fikrlardan ayonki, o'lka madaniyati va san'atini, milliy urf-odatlar xamda an'analarni o'rganishga alohida e'tibor berish,

ularni atroflicha o'rganishning turlicha yo'llarini qo'llash va tartibiga solish lozim buladi. Chunki o'quvchilarga beriladigan ta'limning oddiydan murakkablikka o'tishning asosiy qonun-qoidalarga binoan tegishli materiallaming taxlil qili shva tartibga solish, dekorativ rasm chizishning muayyan izchillikda o'rganish imkonini beradigan motivlarni tanlab olish alohida ahamiyatga egadir.

O'zbek xalq amaliy san'ati xaqida ilmiy ish olib borganlar R.Xasanov, Q.Qosimov, O.Suxareva va boshqalar o'z mAqola, qo'llanmalarida O'rta Osiyo naqishlaridagi tavsiyali naqshlar asosan gullar mevalar va qushlardan tashkil topgantigi, xilma-xil, rang-barang mavjud shakllartasviri ajoyib akmaliy san'at namunalariga aylanib ketganligini ta'kidlab o'tadilar.

Darxaqiqat, dekorativ rasm chizish o'qituvch ilarni tevarak - atrofdagi go'zalliklarni ko'ra olishi, san'at asarlarini o'qiy olishga, shakl, rang, ritm, kompazitsiya, simmetriya kabi tushunchalarni idrok etishga shu san'atdan estetik zavk olishga o'rgatadi.

Dekorativ rasm chizish darslarini kuzatish shuni kursatadiki bolalar ilon iz iva jingalak chiziqlarni qalamda osonroq chizadilar. Dekorativ rasm chizishni o'rganish uchun dastlab yo'l shakli tanlanadi, chunki bu shakl naqshda bir xil unsurlarni, eelementlarni, bir yoki ikki yo'nalishda takrorlash yoki almashtirish asosida joylashtirishga imkon beradi. Shundan keyin kvadrat shakli tanlab olinadi.

Kvadratning bir xil tomon va burchaklariga ega ekanligi naqshning simmetrik joylashuvini bilib olishga yordam beradi. Kvadrat o'rtasini topish boshqa geometrik shakllardagiga qaraganda osonroq bo'ladi, chunki kvadrat tomonlari va burchaklari markazdagi bir xil uzoqiikda joylashgan. Bu esa o'quvchining kvadrat o'rtasini tezroq topishga imkon beradi.

So'ngra , doira shakli tanlanib olinadi. Bu xam naqshning chekkalari bo'ylab simmetrik chizishni o'rganish uchun qulay. Biroq xam naqshning chekkalari bo'ylab simmetrik chizishni o'rganish uchun qulay. Biroq-doira o'rtasini topish va o'zini chizish o'quvchilarga biroz qiyinlik qiladi. Shuning uchun ular kvadrat shaklida

naqsh chizishda muayyan va ko'nikma malakalar xosil qilganlardan keyingina doira chizishni tavsiya qilish mumkin. Leki uchta shakling o'zigina ba'zi kompazitsiyali usullarni o'zlashtirib olish uchun etarli emas.

Dekorativ rasm chizish darslarida bolalar xar qanday naqshning asosan tevarak - atrofdagi narsa va xodisalardan stillashtirish yo'li bilan olinganligini tushunishlari kerak. Shunday ularning mustaqil ijodiy ishlari bir muncha osonlashadi. Mustaqil naqsh chizish natijasida o'quvchilarning ijodiyi o'sadi.

Darsda va darsdan tashqarii ishlar jarayonida

o'quvchilarni mavzuga

taluqli amaliy san'at asari bilan tanishtirib borish mAqsadga muvofiqdir. Agar dars uchun tanlanayotgan san'at asarlardagi narsa va vokealar o'quvchilarga yaxshi tanish aynan ularning o'zlari yashayotgan qishloq , maxala materiallari bo'yicha yaratilgan asarlari matinqiy fikr yuritishga o'rgatish o'hituvchi uchu xam uni o'rganadigan o'huvchi uchun xam osonlashadi. Shuning uchun xam yuhorida ta'kidlaganimizdek tanlanadiga xalh amaliy san'at namunalari o'huvchilar xayotiga mos turmushiga yahin bo'lishi va luar yashab turgan o'lkaning o'ziga xos xususiyatlari, milliy urf-odatlari va an'analarini o'zida aks ettirish kerak. Ma'lumki o'zbek dekorativ amaliy san'ati asirlar osha sayhal topib rivojlanib kelmohda. Bu san'at xalhchilligi va chuhur milliy an'analarga ega bo'li bunda xalhning fikr o'ylari ruxi mavjud jona jon o'lkaning chiroyli o'z ifodasii topadi. Rus san'atshunoslaridan biri V.V.Satsovning fikricha. Markaziy Osiyo madakniy aloqalar eng qadimgi zamondan boshlab rivojlana borgan. "Buning natijasida Markaziy Osiyo xalq tili bilan tanishish-deb yozadi.Stasov menimcha Sharqda bizning naqlarimizga ko'rsatilgan ta'sir Erondan emas, balki Markaziy Osiyoda bo'lgan. Xudi shuningdek Markaziy Osiyodan Eronga ta'sir ko'rsatilgan". Xozirgi vaqtda yirik o'zbek ustalaridan ustaShirin Murodov, toshpo'lat Arsolonqulov, Muxiddi Raximov, Qodirjon Xaydarov aka - uka Quli va Rashid Jalilovlar, Shamsiddin G'ofurov,, Xalil Xakimov va boshqalaryaratgan zamonaviy naqshlar Respublikamizdagina emas, xatto xorijdaxam ko'plab namoyish qilinib kelmoqda.

Ko'p yillik kuzatishlar va o'tkazilgan tadqiqotlar darslarda va darslardan tashqarii dekorativ ishlarni asosini xalq amaliy san'atini tashkil etmog'ini lozimligini ko'rsatadi. Bunday xalq amaliy san'atida sayqal topib xaqiqiy san'at asarlariga aylangan xalq naqshlari asosida bolalarning ta'siriy imkoniyatlariga mos va o'zining badiiy qiymatini yo'qotmagan didaktik namunalar yaratish vazifasi tug'iladi. Bu vazifani to'g'ri xal etmoq uchun quyidagilarga amal qilmog'imiz zarur:

1 .Xalq dekorativ amaliy san'atidan didaktik namuna sifatida foydalanish, uni tartibga keltiriish va qo'llashning turlicha usullarini ishlab chiqish uchun shu san'at namunalarini to'g'ri tanlash. 2.0'quvchilar bilan ishlashda xalq dekorativ amaliy san'at namunalarini darsda va darsdan tashqarii ishlai keng qo'llaydigan ilg'or ijodkor o'qituvchilarning eng yaxshi tajribalarini to'plash hamda tartibga solish kerak. Xalq dekorativ amaliy san'ati namunalarini to'plash va ularni tartibga solib bolalar bilan ishlash shuni ko'rsatadiki Ushbu sana mateiallarni xilma-xil ko'rinishlarda imkoniyati bor ekan ana shulardan mazmun va shaklan eng muximlari quyidagilar deb qaraldi.

-o'quvchilarga xalq dekorativ-amaliy sana'ti namunalari naqsh namunasini:

-naqsh namunasi kompazitsiyasi shakli va rangini o'zgartirmasdan chizish orqali o'rganish mukammal naqsh namunalarni soddalashtirish va ularni kompazitsiyaga o'zgartirib kiritish:

-mustaqil ijodiy naqsh tuzish jarayonida bolalarning diqqatini tavsifli ko'rinishdagi milliy naqshlarni kompazitsion sxema va unsurlariga qaratish.

-dekorativ-amaliy san'at xaqida suxbat o'tkazish.

O'quvchilar o'zlariga tanish, uncha murrakab bo'lmagan naqshlarni zo'r qiziqish bilan chizdilar. Ammo, xalq dekorativ-amaliy san'ati namunalaridan foydalanishda asosan huyidagi yo'llar ma'qul deb qaraldi:

"I.Xalq dekorativ-amaliy san'ati namunalarining kompazitsiyasi, shakllari, ranglarini sira o'zgartirmagan xolda ko'chirish:

2.Namunalaming xar xil variantlaridan foydalanish:

3.Xalq naqshlarining ayrim usullaridan foydalanish va ulardan mustaqil ravishda kompazitsiya tuzish:

4.Xalq naqshlarini bolalarning tasviriy imkoniyatlariga moslashtirish maqsadida kompazitsiyaga o'zgarishlar kiritish:

5.Naqsh namunalarini soddalashtirib kompazitsiyaga kiritish.

Lekin xalq amaliy san'ati namunalarini aynan o'zgartirmay ko'chirish uchu

quyidagilarga rioya qilish maqsadga muvofiq bo'ladi:

-aqshlarda kompazitsion shakllarning simmetriktarzda joylashuviga:

-shakllarda shakl va qismlarning ko'p bo'lmasligi:

-tasvirlashda texnik usullarning murakkab emasligi.

Yuqorida ko'rsatilgan, o'quvchilarga xech qanday o'zgarishsiz namuna sifatida tavsiya etilgan naqshlar muhim ahamiyatga ega.

Ular bolalarning badiiy tasawurlarini boyitadi, ularni xalq naqshlarining

Aniq ritmini tushunishga o'rgatadi.

Chizish uchun tavsiya etilgan birinchi naqsh to'rtburchakdan, ikkinchisi uchburchak usurlarining ritmi, mAqomli, joylashuvidan barg, gulladan iborat nafis ritmli qatorni vujudga keltiradi.

Yuqorida ko'rsatilgan naqsh namunalarini chizdirish orqali o'quvchilarning estetik tasawurlarini tushunib olishga o'rgatadi. Lekin dekorativ rasmda asl xalq naqshlarini qo'llashning dastlabki jarayonlarida dekorativ namunalarni bilib oilsh va uni ta'lim-tarbiya ishlariga tadbiq etishda dastlab ayrim xatoliklarga yo'l qo'yilganligi ham Aniqlandi. Biz ishimizda xalq naqshdagi bironta unsurni ham o'zgartirmaslikka xarakat qildik. Ammo xalq dekorativ-amaliy san'ati namunalaridan foydalanishdan yuqorida ko'rsatilgan shartlar buzilgiday bo'lsa, dars samarasiz o'tar va bolalar naqshlarni estetik zavq baxsh etiladigan darajada aks ettira olmas edi, natijada o'quvchilar bunday xolatdan xafa bo'lishardi.

Shunday qilib kvadrat ichiga naqsh unsurlarini takrorlanmagan hamda

naqshning chap va o'ng tomonlari bir-biriga mos kelmagan ornament, bezaklarni chizdirish muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bunday Mashg'ulotlarni taxlil etish natijasida, ba'zi naqshlarni soddalashtirish va xalq amaliy san'atidan bolalarning aks ettirish imkoniyatlariga moslab foydalanish kerakligi, lekin xar bir ishlar xalq naqshining moxiyati va tavsifli tomonlarini albatta saqlab qolish zarurligiga ishonch xosil qildik.

Biz ishimizda xalq naqshida foydalanishvf quyidagi usullami afzal deb bildik. Bular quyidagilar:

1 .Xalq naqshining kompazitsion joylashuvi, shakl va ranglarini saqlab qolish:

Birinchi usulidan, masalan, xalq ustalarining badiiy saviyadagi naqshlarning go'zal namunalari asosida kvadrat ichiga naqsh chizishda foydalaniladi. Chunki, bu naqshlarda kvadrat ichida naqsh ishlari ko'p uchraydi. Shuningdek, bolalar naqsh chizishda kvadrat tomonlari va markazlarini qiyinchiliksiz topadi hamda bezashda aslo qiynalmaydilar.lkkinchi usulda ornamentdagi murakkab shakllarni chiqarib tashlash orqali naqsh soddalashtiriladi. Aynan shu usl bilan Yangi namunalar xosil qilish masalasi muvafffaqiyatli xal qilinadi. Dastlabki ishlanadigan naqshlar juda soda va tasvirlanishi oson bo'lgan unsurlardan tarkib topgan bo'ladi. Keyingi jarayonlarda naqsh namunalarni Yangi unsurlar bilan boyitib boriladi. Shunga asoslanib , barg va gullarning o'ziga qarab rasmini chizish darslarini o'tishi tashkil etdik.O'quvchilar darslar jarayonida o'zgacha xavas va intilish bilan gul, barg asosida mustaqil naqsh kompazitsiyalarini ishlaydtilar.

Tanlangan dekorativ namunalardan shunday shaklda foydalanish usuli

o'quvchilarga ishning sifatini yaxshilashga imkon berdi, ishning mazmunini boyitdi va bolalarga estetik zavq bag'ishladi.

Olib borilgan ishlarni quvonchli tomonlari shu bo'ldiki asl xalq ustalarining naqshlari o'zbek amaliy san'ati mavzulariga kirdi. Masalan, bunga 8-mart, navro'z,

Xosil, Mustaqillik bayramlari uchun tayyorlangan taklifnomalarga ishlangan bezaklarni ko'rsatish mumkin.

Biz xar bir darsni qiziqarli va mazmunli o'tkazish uchun oldin bolalarni xalq amalliy sa'ati muzeyiga , gazlama do'konlariga ekskursiyalar tashkil etib, u erda chirolyli xomashyolar va trurli-tuman san'at asarlari bilan tanishtirdik, suxbat va tushuntirish ishlarini olib bordik.

O'quvchilarga naqsh chizishlarida qiziqarli usullardan biri-xalq amaliy san'atida qo'llanilgan anor, garmdor, bodom, gilos barg va mevalari hamda gullarini ishlatishdir. Natijada bolalarga tanish bo'lgan gul, barg mevalardan iborat dekorativ naqshda birmuncha umumlashgan mazmunli namunalar yaratiladi.

O'quv yilining oxirida o'quvchilarga istalgan o'simlik, mevali daraxt guli va xosilim shaklidan devorativ rasm chizish vazifasi topshirildi. Ular bu vazifani kutilgan darajada muvaffaqiyatli bajardilar.

O'quvchilarga badiiy-ijodiy qobiliyat ta'lim-tarbiya jarayonida rivolantirib boriladi. "Xamma bolalar beistisno xammasi:- deb yozadi shoir P.Antokolskiy-san'atning biror soxasida talantli bo'lib tug'iladilar. Bolaning qobiliyatsizligi xar doim tarbiyaning natijasidir Aniqrog'i tarbiyaning yo'qligi, bolaga g'amxo'rlik qilinmaslikning natijasidir".

Maktablarda tashkil qilinadigan dekorativ rasm chizish darslari jarayonida o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ayrim tavsiya ishlab chiqildi.

Mazkur tavsiyalar bo'yicha Angor rayonidagi Mendeleev nomli 3-maktabning tasviriy san'at o'quvchisi Qulmirzaev Sunnat bilan xamkorlikda sinov ishlarini olib bordik. Tadqiqot ishlari asosan 5-8-sinflar o'quvchilari ishtirokida o'tkazildi.

O'quvchilarning bilim doirasi, malakasi, estetik idroki va ijodiy qobiliyatlari yil davomida olib borilgan ishlar natijasida rivojlanadi. Bu natijalar naqqoshlik to'garagi qatnashchilarining badiiy qobiliyatlarini rivojlantirishda qo'llangan usulning samarali ekanligi isbotlandi.

Umuman maktabda va maktabdan tashqari ishlarda dekorativ rasm darslari orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini o'stirish va mazmuni va tuzilishi jiqattdan murakkabligi sababli o'qituvchining o'z bilimi va malkasini oshirib borilshi, o'z ishiga xamisha ijodiy yondoshishni taqazo etadi. Shuningdek, o'qituvchi umuman tasviriy san'at, xalq amaliy san'ati soxasida erishilgan yangilik va kashfiyotlardan doimo xabardor bo'lmog'i , ulardan o'z ishida samarli foydalanib borishi mAqsadga muvofiqdir.

Sherobod rayonidagi R.Soatov nomli 32- maktab o'qituvchisi Xudoymurod Baxtiyorov , Sho'rchi rayon 26-maktab o'qituvchisi Esonov M, Bandixon rayon 1-

maktaba o'qituvchisi Mamatqulov A, Termiz shahhar o'quvchilar saroyining naqqoshlik to'garagini raxbari Tursunov Xayrullo , Sariosiyo rayon Sharg'un 1-litsey o'qituvchisi Berdieva Latofatlar zham xalq amaliy san'ati namunalarining

o'quvchilarga nechog'liq tushunarli ekanligini pedagogikfaoliyatlarda ijobiy tadbiq qilib qurdilar natijada shu maktablardagi o'quvchilarning dekorativ chiroyli qilib bajarilishlarini guvoxi bo'ldilar. Ana shu tartibda o'tkazilgan dekorativ rasm darslari xalq amaliy san'ati namunalarining ta'lim-tarbiya ishlarida muxim manbaa bo'lib xizmat qilinishini ko'rsatdi. Xulosa qilib aytganda xalq dekorativ amaliy san'ati materiallarining unsurlarini shakl va kompazitsiyalari ranglarini yuqoria ko'rsatilgan jarayon asosida izchillik bilan joylashtirish tavsiya qilingan namunalarni oddiydan

murakkabga o'tish jarayoni asosida tartibga solish ornamentning xalqchilikka va tanlangan namunalarning estetik ta'sirini saqlab qolgan xolda materiallarni puxta o'zlashtirish imkonini beradi. Xalq dekorativ amaliy san'ati namunalari o'quvchilarni dekorativ rasm chizishlari ijobiy qobiliyatlarini badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish uchun muxim manbadir.

MAVZU: DARS VA DARSDAN TAShQARI VAQTLARDA
KIChIK YoShDAGI MAKTAB O'QUVChILARINING KO'NIKMAVA
MALAKALARINI ShAKLLANTIRISh.
REJA:

1 .Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning estetik Dune qarashini shakllantirish.
2 Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ko'rish orqali milliy g'oyalarini idrok etish.
3. O'quvchilar xayotidagi va san'at go'zalliklarini tushina bilishga yo'naltirish.
4. Mavzu asosida rasm ishlashda o'quvchilarning borliqni estetik idro etishi.
5. Xulosa.

Umum ta'lim maktablarida tasviriy san'at darslari estetik tarbiyaning asosiy vositalaridan xisoblanib o'quvchilarni milliy va g'oyaviy tarbiyalashda katta axamiyatga egadir. Tasviriy san'at darslarida o'quvchilar ilmiy bilim asoslarini egallaydilar. Tevarakatrofdagi borliqni o'zlashtiradilar. Bu esa ularni g'oyaviy aqliy-axloqiy estetik jihatdan tarbiyalashdja samarali ta'sir ko'rsatadi.

Tasviriy san'at darslari o'quvchilarda estetik Duneqarashni g'oyaviy e'tiqodni shakllantirishda alohida axamiyat kasb etadi. U fikrlash qobiliyatini ko'rish xotirasini ijodiy tasavvurini, badiiy didni, estetik xissiyotni ustiradi.

Maktabda o'qiladigan san'atni xar bir turi narsaning o'ziga qarab chizish dekorativ rasm chizish, tema asosida rasm chizish, san'ati xaqida suxbati o'quvchilar ijodiy qobiliyatini o'sishig unyoqarashining shakllanishiga yordam beradi., ya'ni shakxsni xar tomonlama kamol toptiradi.

Tasviriy san'atning asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarga estetik, xususan baddiy tarbiya berishdir.

Estetik tarbiya bu o'quvchilarning xayotdagi , tabiatidagi, san'atdagi fan va jamiyatdagi go'zalliklarini to'vliq idrok etish qobiliyatini tarbiyalashdir. Go'zallik kishilarning aqliga, qalbiga idrokiga ta'sir etib ma'naviy Duneqarashni boyitadi.

Xozirgi vaqtda maktablarimizning asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarga

borliqni faqat ijodiy o'zlashtirishga bo'lgan extiyoj va qobiliyatni shakllantirishgagina emas, balki ularni go'zallik qonunlari asosida borliqeni qaytadan qurish xissini tarbiyalash xamdir.

Jamiyatimizning xar bir kishisi qaysi soxada ish olib borayotganligidan qat'iy nazar go'zallik va nafislikni qura bili shva tushuna bilsh shart. O'quvchilami estetik jixatdan tarbiyalash mAqsada o'qituvchi ularga tabiatdagi go'zallikni shakllarni turli tumanligini ko'rsatadi.

Bolalarga quvonch , xayajon baxsh etgan tabiat go'zalliklar so'z bilan tasvirlab bo'lmas, rang birikmalari uzoq vaqtiargacha ularning xayolida saqlanadi.

Manzaraning daraxt shoxlarining, barglarining, gullaming o'zlariga qarab rasm chizish ularni o'ziga xos xususiyatlarni o'rganish orqali darslar bolalarga dunyoni keng va atroflicha qura olishga shuningdek qurish orqali olgan ta'surotlari doirasini kengaytirishga narsalar xaqida Aniq va to'liq tushunchalar xosil qilishga yordam beradi. Rasm chizish jarayonida bolalar narsalarning shakli, proportsiyalari fazojagi xolatlari, rangli va och-to'qli nisbatlari diqqat bilan o'rganadilar.

Tasviriy san'at Mashg'ulotlari o'quvchilarning ko'rish orqali milliy g'oyalarni idrok eo'stiradi. Ko'z orqali milliy g'oyalarni idrok etishni o'stiradi. Ko'z orqali idrok etishni rivojlantirish deganda, biz maqsadga muvofiq kuzatish qobiliyatlarini tushunamiz, ya'ni narsa va xodisalarni solishtirish, ularning farqi va umumiy tomonlarini Aniqlash, narsalarni shakli va tashqi ko'rinishi klassifikatsiyalashni anglaymiz.

So'nggi paytlarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar Shui ko'rsatmoqda, odamlarning tashqaridan olayotga xar qanday ma'lumotlarning xayotida ko'zning roli beqiyos katta ekanligini ko'rsatib tiuribdi va u ko'zning imkoniyatlar, qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'ati predmeti ancha ustun turadi.

Shu nuqai nazardan qaraganda tasviriy san'atning kishilar xayotiga roli yanada oydinlashadi.

Shunday qilib, milliy maktablarda jumladan ikkinchi sinfdan tasviriy san'atni o'qitish orqali qator-ta'lim va tarbiyaviy vazifalar amalga oshiriladi.

Bu vazifalarni amalga oshirish jarayoni o'z o'rnida o'quvchilami umumlashtiradi va chuqurlashtiradi. Shular asosida bolalarda milliy Duneqarash shakllantiriladi.

Milliy maktablarda tasviriy san'atni o'qitish realistik rasm chizish o'rganish odamlarga qanday imkoniyatlar yaratilishini atroflicha ko'rsatish mAqsad qilib qo'yadi. O'qituvchi suxbat jarayonida rasm chiza bilish xar qanday ishda, mutaxassislikda qo'l kelishini tushuntirib beradi. Buni u xayotdan olingan misollar asosida olimlar va qaxramonlar, madaniyat arboblarining fikrlari bayon qilinadi.

Milliy maktablarda tasviriyts sae'atning asosiy amaliy vazifalaridan biri o'quvchilarni real rasm chizish usullari bilan qurollantrishdir. Bunining uchun o'qituvchi o'quvchilarga rasm chizish, qurollari qanday muomilada bo'lish, to'g'ri va egri chiziqlarni qanday o'tkazish, xajmli buyumlarni tekislikda qanday tasvirlay olish yo'llarini o'rgatadi. O'qituvchi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini o'stirish va o'z oldiga vazifa qilib qo'yar ekan, u bolalar bilan ishlashning to'g'ri metodikasini ishlab chiqishi lozim bo'ladi. Tasviriy san'at Mashg'ulotlarining san'at asarlari va ularning ijodkorlari bilan tanishtiradilar. Suxbat davomida o'qituvchi tasviriy san'at turlari, xalqLar madaniyatining rivojlanish tarixi, mashxur san'at asarlari, ulug' rassomlarning xayot iva ijodi xaqida so'zlab beradi.

Tasviriy san'at bilan tanishish xayotidagi va san'atidagi go'zallikni tushina bilishga yo'naltirilgan, tabiat va vatanga bo'lgan muxabbatni rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim.

Sux'bat o'tkazish jarayonida o'qituvchi asosiy e'tiborni san'at asarlarini idrok qilishga ya'ni ularni o'qiy olishga qaratishi kerak.

Shunday qilib, milliy maktablarda tasviriy san'at darslari ikkinchi sinflarda qanday usullarda olib borilishini bir dars misolida ko'rib chiqamiz.

Darsning temasi: O'rik bargining o'ziga qarab rasmini chizish:

Darsning mAq-sadi: Bolalarni turli shakl va rangdagi barglarni tasvirlay olishga o'rgatish.

Darslarning jixozlanishi: O'rik , shaftoli, barglari. Bunday barglar xar bir partaga bir donadan qo'yiladi.

Darsning borishi: Yangi temani o'tishdan awal xar bir partaga bittadan barglar tarqatiladi, so'ngra o'qituvchi barglarning shakl ko'rinishi uun ularning tagiga oq qog'oz qo'yish kerakligini aytadi va o'rik va shaftoli barglarining tuzilishi, shakl xaqida tushuncha beradi. Bunda u o'rik bargining bo'yi eniga qaraganda ancha uzu ekanligi shaftoliniki esa bir-biriga yaqinroq lekin barobar emasligini uqtirdi, qamda ular diqqatini xar bir bargning eng keng joyi qaerdaligiga, bargning rangiga jalb etadi. Shundan keyin doskada awal tol bargi qanday chizilishi amaliy tarzda ko'rsatiladi. Bu vazifa quyidagicha bajariladi: o'rik bargining asosiy yo'g'on tomiri to'g'ri yuqori va eng past nuqtasi belgilanadi: bargning eni belgilanadi: bargning shaklini nazarda tutib, topilgan nuqtalar egri chiziqLar bila tutashtiriladi.

O'quvchilar o'qituvchinig nazariy tushunttrish va amaliy ko'rsatmasi asosida o'rik va shaftoli barglarining shaklini qanday chizish yuzasidan Aniq tushunchaga ega bo'ladilar.

Rasmni daftar yuzasiga katta qilib chizish muhim ahamiyatiga ega. Biroq bunda rasm daftar yuzasiing chegarasidan chiqib ketmasligi lozim. O'quvchilarning rasm chizishda uni natura bilan o'chirib tashlashga

o'rgatib borish g'oyatda muhimdir.

Chunonchi: o'quvchilar barglarning rasmini awal oddiy qalamda chizib olishlari keyin bo'yashlari zarur. Bu ishni ular shoshilmasdan diqqat bilan bajarishlari lozim.

Dars tugashiga 4-5 minut qolganda o'qituvchi sinf ishiga yaku yasab 2-3 yaxshi va sifatsiz ishlarini bolalarga ko'rsatib tahlil qiladi.

Biz yuqorida milliy maktablarda tasviriy san'atni ikkinchi sinflar uchun bir darsning borishini misol tariqasida ko'rib chiqdik. Tasviriy san'at dasrlarining mAqsad va vazifalari sinflar bo'yicha bir-biriga yaqin bo'lib, ularni sinfma-sinf murakkablashib boradi. Bu murakkablashuv asosa o'quvchilarning yosh xususiyatlari hamda o'quv materiallariga bog'liqdir.

Bu sinfda narsaning asliga qarab rasmini chizishda o'quvchilar ko'proq simmetrik shaklga ega bo'lgan predmetlar va narsalarning qalamda va bo'yoqda ishlashni o'rgatadilar. Shuningdek, rang tasvir ishlashda ranglaring murakkab aralashuvidan foydalaishni o'zlashtiradilar, predmetning sirtidan soya va yorug'liklarning joylashuvi qonuniyatlari bilan tanishadilar. Bir to'p predmetlarning rasmini ishlashda planlilikga rioya qili shva uning mohiyatini tushunadigan bo'ladilar.

Natura sifatida sabzavot va mevalar, murakkab bo'lmagan shakldagi barglar, idishlar, baxorgiyoki kuzgilarva boshqalartanlab olinishi mumkin.

O'quvchilarning simmetrik va asimmetrik shakllar haqidagi tushunchalarini boyitish uchun tennis raketkasi, obdasta kabilarining asliga qarab rasmini ishlash ko'rsatilgan.

Programmada xotira va tasavvurdan rasm ishlashga ko'p vaqt ajratilgan. Bundan ko'proq o'quvchilarning ko'nikma va malakalarini, qobiliyatlarini o'stirish atrof-muhitda ro'y beradigan voqea va xodisalarni kuzatish hamda elab qolishga o'rgatish ko'zda tuliga. Shuningdek, o'quvchilar o'zlari ko'rgan, kuzatgan va eslab qolgan voqea-xodisalarni ishlagan rasmlarda aks ettira olishni ham o'rganib boradilar.

O'quvchilar tematik rasmlarda oldingi orqa plakni tasvirlash vaqtida sovuq va iliq ranglar gammasimdan to'g'ri foydalana olishlari lozim.

Tema asosida rasm ishlash va dekorativ amaliy faoliyat Mashg'ulotlarida bajariladigan ishlar o'quvchilarning borliqni estetik idrok etish jarayonida ortirgan tajribalari, tushunchalari tasavvurlarga asoslanadi. Bu sinfda borliqni estetik idrok etish Mashg'ulotlari uchun alohija soatlar ajratilgan bo'lib keyingi dars temasi uchun material to'plashga xizmat qiladi. Imkoniyat bo'lgan joylarda mazkur dars temaga taluqli ob'ektlarda o'tkaziladi va dars plani o'qituvchi tomonidan olidindan tuzib qo'yiladi. Bundan qulaylik bo'lmagan joylarda esa dars temaga taluqli bo'lgan depozitiv, diofilm kinofilmlarni tomosha qili shva o'z ta'surotlarini so'zlab berish hamda kuzatiladigan qizqarli ob'ektlarning xomaki rasmini

tasavvurdan chiqish orqali amalga oshiriladi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'atning Mashg'ulotlari o'quvchilarni tasviriy san'at yuzasidan zarur bo'lgan bilim va malakalar bilan qurollantiradi. Ijodiy qobiliyatlarni va tasavvurni o'stiradi, xayotdagi va san'atdagi go'zalliklarni ko'ra olish va lazzatlana bilishga o'rgatadi.

Tasviriy san'at Mashg'ulotlarida faqat estetik tarbiya berilmaydi, balki komunistik tarbiyaning deyarli hamma tarkibiy qismlari, aqLiy, axloqiy , tarbiya amalga oshiriladi. Shunisi i muhimki darsda olingan barcha bilim, malaka va ko'nikmalarni maktabda keyinchalik xayotda keng qo'llaniladi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'at Mashg'ulotlarida amalga oshiriladigan va tarbiyaviy vazifalar:

Narsaning o'ziga qarab rasm chizish dekorativ rasm chizish tema asosida rasm chizish. Tasviriy san'at soxasida suxbat o'tkazish Mashg'ulotlarida amalga oshiriladi. Mashg'ulotlarda bu turlari biri ikkinchisi bilan o'zaro bog'liq bo'lib birida olingan bilim va malakalar ikkichisiga qo'llaniladi. Masalan: 1-sinf, o'rik bargini rasmini chizdirish temasini o'tganda bolalar ma'lum bilim va malakalar xosil qiladilar. Xudi manna shu sinfda qiladilar. Sinfda "Kuzgi o'rik bargidan naqsh tuzish" va "O'quvchilarni maktab bog'idagi kuzgi ishlari" temasida rasm chizish jarayonida ana shu olingan bilim va malakalardan foydalaniladi.

Shuning uchun o'qituvchi tasviriy san'atdan yillik kalendar plan tuzganda temalar aro bu bog'lanishga e'tibor berishi kerak bo'ladi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'at programmasini kuzatar ekanmiz, bunday mashg'ulot, vazifalari bilan asviriy san'at Mashg'ulotlarida ayniqsa dekorati rasm chizish kvadrat, doira, uchburchak , to'g'ri burchakshaklda chizish kvadrat, doira, uchburchak, to'g'ri burchak shaklda naqsh chizish Mashg'ulotlarida ham duch kelamiz.

Illyustratsiya chizish Mashg'uloti esa o'qish darsi bilan bevosita bog'liq. Tema asosida rasm chizish Mashg'ulotning birturi xisolblangan. "Abadiy asar mazmuniga illyustratsiya ishlash" darslari boshlang'ich sinf o'qish kitobida kiritilgan xikoya, ertak, mAqol, masal, she'r mazmuniga rasm chizish bilan bog'liqdir.

Boshlang'ich sinf programmasida "Archa bayram", 8-martga atab tabriknoma eskizini ishlatishi "Bizning ko'chada bayram", "Fazoga parvoz", kabim temalar borki, ularni kalendar planda to'g'ri planlashtirmaslik dars sifatida salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek yil fasllari "Baxor", "Qish", o'yinlari "Kuzgi ishlar", "Yoz" temalarini planlashtirganda ham bu printsiplarga rioya qilish lozim.

Yuqorida fikrlarda perespektiva va yorug' soya xoisalari bilan o'quvchilar tanishtirilmaydi, degan xulosa chiqmasligi kerak.

Chunki, tematik rasm chizdirish darslarida o'quvchilar biror narsani ikkinchi narsani planlab turishi uzoqlashgan sari narsalar tobora kichrayib ko'rinishini yorug'lik tushgan tomonni yorug' uning teskari tomon bilan soya bo'lishligi xaqida elementlar tushunchalar oladilar.

Narsaning o'ziga qarab rasm chizish Mashg'ulotlarining strukturasi va uni tashkil etish metodikasi o'ziga xos spetsifik xususiyatlariga ega. Shuning uchun dars protsessida bunga kat'iy amal qilish darsi to'laqonli va mAqsadga muvofiq o'tmishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Rasm chizish darslarida uyga topshiriq berish zarur va shart. Xotirada,

"O'quvchini qiynab qo'ymaslik" mAqsadida uyga vazifa berilmaydi yoki bo'lmasa

"Xoxlagan temada rasm chizib kelish" kabilar bilan chegaralanib qoladigan o'qituvchilar kam emas. Bu toifadagi o'qituvchilar programma talab darajasida bolalarga rasm chizdirish malakalarini Bera olmaydilar.

Chunki o'quvchilarga to'g'ri rasm chizdirishni o'rgatish ularda estetik did va ijodiy qobiliyatlarni o'stirish muntazam ravishda tasviriy faoliyat bilan shug'illanish lozim bo'ladi. Tasviriy san'at uchun xaftasiga ajratilgan bir soat etarli emas.

Shuning uchun tasviriy san'at Mashg'ulotlarining turlaridan uyga muntazam ravishda topshiriqLar berib borish shart.

Narsani o'ziga qarab rasm chizdirish darslarida uyga beriladigan vazifalar o'zini mazmun dihatdan sinf ishiga yaqin bo'lgan, ammo u o'zining biror qismi bilan o'quvchini mustaqil fikr yuritishga majbur qilish sinfda olgan bilm, malaka va ko'nikmalarni kengaytirish yoki mustaxkamlashga qaratilgan bo'lishi lozim. Uy topshirig'ini bajarishda o'quvchi nimalarga ahamiyat berish zarurligini o'qituvchi og'zaki zarur bo'lsa doskaga chizib tushuntiradi. Narsani kuzata bili shva uni to'g'ri tasvirlash malakalarini egallash uchun batartiblik bilan ongli ravishda ish yuritish kerak bo'ladi.

Yozish va o'qishni o'rganganidek qunt va chidam bilan muntazam Mashq qilgan kishi to'g'ri chizishni ham o'rgana oladi. Real borliqni bilish ko'p jihatdan kishilarning ko'rish qobiliyatini rivojlantirish uchug katta imkonyatiarni yaratadi. Bajariladigan vazifa qanday bo'lishidan qat'iy nazar u aqLiy, faoliyatiga ma'lum miqdorda aktivlashtirishni taqazo etadi. Narsaga qarab rasm chizishda o'quvchini naturani sinchikdab o'rganadi. Uning tuzilishi xarakterni belgilarini Aniqlashga xarakat qiladi, qismlarga ajratadi, o'ylaydi, solishtiradi va xokazo. Bularning hammasi aqLiy faoliyat bilan bog'liqdir.

MAVZU: MAKTAB BEZAK IShLARI

KOMPAZITslYaSI

1 .Bezak kompazitsiyasi turlari.

2.Kompazitsiya kombinatsiyalari.

3.Dinamik va turg'un kompazitsiyalar.

4. Xulosa.

Maktab bezak ishlar kompazitsiyasi.

Tasviriy san'atning barcha tu4rlari kabi maktabdagi badiiy bezash ishlari ham kompazitsiyaning umumiy qonuniyatlaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Shuning uchun ham bu ishlar bezakchi rassomdan etarlicha bilim va malakalrini talab qilishi bilan doim kompazitsiya masalalarini diqqat markazida tutishi taqazo etadi.

Kompazitsiya lotincha "kompasite" so'zidan olinib to'qish, tuzish, joylashtirish, aloxida qismlarni butun qilib birlashtirishni anglatadi.

Badiiy bezatish san'atida bajarilayotgan ishlaming ta'sirchanligini oshrish uchun ba'zan kompazitsiyaning ma'lum qoidalarini buzish ham mumkin. Ko'pincha badiiy bezak ishlarida qo'llanilayotgan Yangi ilgari ishlatilmagan materiallaridan foydalanishda ma'lum orginallikka erishish mAqsadida shunday qilinadi.

Maktab badiiy ezak ishlarida kompazitsiyaning asosan uchta tekis, xajmli, kenglikvachuqurlikkaegabo'lgan turlari mavjud. Bularning barchasi u yoki bu g'oyani amalga oshirishda qandaydir bir umumiy sifat va belgilarga ega bo'ladi.

Frontalkompazitsiya-bu ikkita koordinatalar bo'yicha frontal ta'sirini tashkil etish demakdir. Frontal kompazitsiyaning xarakterii xususiyati unda hajmli eelementlarni ishlatishning cheklanishi vash u bilan birga uning o'lchovlarini kattalashtirish imkoniyatlarini ortib borishidir. Shuning uchun ayrim relefsimon ta'sirlar (masalan, tandakorlik, yog'och hamda ganch uymakorligi va xokazolar).PIastika qonuniyatlari asosida qurilsa ham , tekis kompazitsiyalar turiga kiradi.

Maktabdagi badiiy bezash ishlarining ko'p qismi, masalan, ko'rsatmali qurollar, devoriy gazetalar, tematik stentlar, taklifnoma, tabriknoma, tematik albom va xokazolar, frontal kompazitsiya asosida bajariladi.

Kompazitsiyaning qurilishi ma'lum ob'ektning vazifasi hamda mazmuniga , unda ko'zlangan mAqsadga muvofiq bo'ladi. Kompazitsiyalarning asosiy sxemalari quyidagilardan iborat:

Gorizontal kompazitsiya-bunda kompazitsiya elementlarining gorizontal yuzasiga joylashtiriladi, masalan, dala, shaxarpanaramasi va boshqalar.

Vertikal kompazitsiya aktiv , dinamikkompazitsiyasi va boshqalar.

Vertikal kompazitsiyaaktiv, dinamikkompazitsiyada, yuqorida o'sish, parvoz tasavvurini xosil qiladi: uning detallari asosan tik chiziq bo'yicha

joylashadi.

Diognal kompazitsiya-uning qurilish dinamik va shiddat bilan sxemalarga asoslanadi. Uchburchak yoki piramidalar kompazitsiya bunda turg'un, osoyishta xolatga tayanadi. Surat yuzasining pastki qismi piramidaning negizi.

Badiiy og'zaki san'atdagi frontal kompazitsiyalarning muhim xususiyatlaridan biri ularning yupqa yuza tarzida etilishidir. Frontal kompazitsiya termini

Fransuzcha-frontale yassi ro'paradagi degan so'zdan kelib chiqqan.

Frontal kompazitsiya boshqa tur kompazitsiyalardan xajmi masofa va kengligi berishi bilan kompazitsiyani yaxlit ko'rishga imkon yaratadi. Real buyumlarning tasviriy asar yuzasida shartli ravishda tasvirlanadi.

Kengliq yopiq tuzilgan bo'lishi mumkin. Bularga maktab o'quv binosi, kashshoflar

xonasi va boshqalar kiradi. Xudi shu kompazitsiyasining o'zi ochiq joyda, binodan

tashqarida, maktab saxnida, ko'chada boshqa badiiy ta'surot qiladi.

Bino inter'eridagi frontal kompazitsiyaing a'suroti awalo inoning xajmi va shakliga bog'liqdir. Bundun tashqarii ular xar qanday maktab binosida ko'p uchraydigan turli xajmdagi jixozlar masalan, mebel, qandillar, turli uskunalar, asboblar va boshqalar bilan o'zaro birlikda ta'sir ko'rsatiladi. Shuningdek, binoning yorug'lik va rang darajasi xatto undagi xarorat me'yori va inter'erning akustik xislatlari ham katta rol o'ynaydi.

Frontal kompazitsiyasiga xos anchagina qonuniyatlar inter'er va quchadigan kompazitsiyalar uchun birxildir. Masalan, maktab territoriyasi hamda binosini bezashga xizmat qiladigan monumental shakllar maktablagi hamma o'quvchilarga taluqlidir. Demak, ular o'z mazmuni hamda shakliga ko'ra yoshdagi o'quvchilarga mo'ljallangan bo'lishi zarur.

Kenglik va chuqurlikka ega bo'lga kompazitsiyalar tomoshabin bo'shliq ichiga kirayotgadek xarakatda bo'ladi. Istiroxat bog'lari shuningdek inter'erdan tashkil etilgan ko'rgazmalar bunga misol bo'la oladi.

Garmonik birlik tushunchasi o'zida anchagina aspiktarlarni mujassamlashtiradi.

Biz buyumni yoki asarni kuzatar ekanmiz, awalo uning umumiy ko'rinishga e'tibor beramiz va bo'laklarni bir biriga taqqoslaymiz.

Yaxlitlik tushunchasi kompazitsiya elementlarining bir-biriga bevosita bo'ysunishi kabi tushunchalar bilan bog'liqdir. Aytish muikn bu tushunchalar mazmun jihatdan bir-biriga yaqin va bir xil qimmatga ega. Elementlarning bir-biriga bo'ysunish qandaydir emas albatta mexanik tarzda bog'qlanish natijalaridir. U faqatgina kompazitsion mantiq zaminida bo'ladi.

Asosiy va ikkinchi darajali elemetlar printsipini san'atning barcha turlarida kuzatish mumkin. Ma'qullab ajoyib binova ansambllar unld etilgan. Agar kompazitsiya elementlari tomonlarida bir-biriga nisbatan bir xil joylashsa, ular kompazitsion muvozanatda bo'ladi.

Elementlari uncha ko'p bo'lmagan bir tasvir tekisligida kompazitsion muvozanatni saqlash aytarli qiyinchilik tug'dirmaydi. Unda elementlarni simmetrik tarzda tasvirlash va joylashtirish printsipiga amal qilish, ya'ni elementlarni markaziy o'qdan bir xil uzoqlikda , bir xil kattalikda tasvirlash asosiy talab xisoblanadi.

Kompazsion echimlarning assimetrik bo'lishi badiiy bezash ishlarida elementlarning tqo'llash uchun ma'lum qulayliklarni yaratadi. Bunday kompazitsion muvozanat markaziy o'qdan kelib chiqmaydi,... balki kompazitsion markaz u yoki bu tomonga ko'chirilgan bo'ladi.

Tekis assimetrik kompazitsiyalar bir va bir nechta elementlar zamirida quriladi. Bu elementlarning xarakter iva o'zaro o'rin egallashi xar il bo'lishi mumkin.

Endi kompazitsion ishtirok etayotgan elementlar soniga qarab kompazitsion muvozanatni saqlash variantlarini ko'rib chiqamiz.

1-variant, badiiy bezak eelementi gorizonta lyoki vertikal xolatda joylashgan kartina tekisligining o'rtasiga joylashadi. Bunga misol qilib aylana, oval va boshqa simmetrik shakllardagi ornamental va dekarativ elementlarni ko'rsatish mumkin.

2-variant element u yoki bu tomonga xayol surib tasvirlanadi. Ayniqsa, manzarachi rassom ijodida bunga misol bo'luvchi e'tyud va kartinalar ko'p. Shuningdek, xarakatni tasvirlovchi kompazitsiyalarda ham bu xolni uchratish mumkin, ya'ni xarakatyo'nalishi tasvirlangan tomonda ko'proq bo'sh joy qoldiriladi.

3-varinatda element kartina tekisligining bir tmoniga deyarli butunlay surilgan bo'ladi. Bunday sxemalami badiiy bezash ishlashda (stendlar, devoriy gazetalarni va xokazo) ko'p ko'rish mumkin.

Shuningdek , bunday variantlar tasviriy san'atning grafigiga, kitob grafikasi kabiturlarda ham qo'llaniladi. Kompazitsion asosiy masalalaridan kompazitsionning yangidan Yangi ifodalai variantlari tayyorlanadi.1-kombinatsiya-kattaligi bir xil sxema elementdan tashkil topgan kompazitsion sxema. Bu sxemada ishlangan variantlar o'zaro raqobatlashayotgandek tus olib tomoshabin e'tiborini jalb qilish xususiyatiga ega. Badiiy bezash ishlarida bunday sxemalar juda oson bajariladi.

2-kombinatsiya-kattaligi ikki xil bo'lgan elementlardan tashkil topgan kompazitsiya sxema. Bunda elementlarning faqat o'lchamlari emas, balki rangi va fakturasi ham xar xil bo'lishi nazarda tutiladi.

Kompazitsion yig'inchoq va ko'rinishi ta'sirchan bo'lishi uchun fonning

Qadimgi Gretsiya rassomlari tabiatdagi hamma narsalarning munosibligi alohida e'tibor berib, uning shakli xosil qiluvchi qonuniyalarini me'morlik, xaykaltiroshlik, amaliy san'at va boshqa soxalarda barcha narsalarni asosida geometrik shakllar etishini Aniqlashgan.

O'lchamlarning munosibligi kenglik va chuqurlikka ega bo'lgan kompazitsiyalar ham qo'llaniladi, ayniqsa u ekspozitsiyaning planini tuzishda xisobga olingandi.

Bunda eng asosiy masala shitlarning ishi mezon iva munosibligini Aniqlash.

Dekorativxarakterdagi xajmli buyumlar munosibligi ko'pincha estetik vazifalar asosida xal etiladi. Ayni paytda ulaming funktsional vazifasi ham xisobga olinadi. Uvyoki boshqa sharbatlar saqlashga mo'ljallangan ko'za baland, cho'ziq profortsiyaga ega bo'lishi kerak. Chunki past va yapaloq ko'zadan idishga suv quyish quiay bo'lmaydi. Yoki taom quyish uchun muljallangan tarelka yapaloq bo'lishi kerak va xokazo.

Klassik san'atida kelib chiqqan "Oltin kuesim" qonuniyati juda keng tarqalgan.

Uning moqiyati shundan iboratki butunni ikki noteng bo'lakka ajratiladi, kichik tomonning bo'yi katta tomonning eniga to'g'ri keladi.

Oltin kesim qonunini o'sib boruvchi sonlar qatorida aks etadi.

1,2,3,4,5,6,12,21,34,65,98,89,144 va xokazo.

Kontrast-kompazitsiyasiing keng qo'llaniladigan vositalaridan bo'lib dekorativ amaliy san'atida hamda badiiy -bezash ishlarida juda keng qo'llaniladi.

Ma'lumki ba'zi temalar aktiv kontrast echimini talab etadi. Shunday tema ustida ishlash jarayonida kontrastga murojat etilmasa zerikarli va xira ayni bir paytda g'oyani noto'g'ri ko'rsatadigan sababli kontrast kompazitsiyasiga mos tushmasdi.

Ana shunday xolatlarida iyunsga raglarning nozik tomonlarini ishlab chiqishga ahamiyat beriladi.

Kontrastning anchagina turlari mavjud bo'lib ular orasida xajmlar kotrasti sezilarli va ta'sirchanliroq bo'ladi. Yonma-yon qo'yilgan ikkita buyumni kuzatishda ularni solishtirib ko'rish extiyoji tug'iladi. Bu oddiygina solishtirish awalo buyumlarning o'lchamlari xajmi va vazniga taluqlidir. Agar solishtirayotgan bu buyumlarning xajmi bir xil buyum ikkinchisidan sezilarli darajada katta bo'lsa, kontrast xosil bo'ladi.

Xajmi kontrasti kompazitsiyaning ta'sirchanligini ta'minlovchi vosiatalarida biri xolos.

Grafikyo'sinida bajarilgan tekis kompazitsiyalarida kontrast boshqacha tus oladi: oq fondagi qora element maksimal kontrast beradi. Badiiy

amaliyot ana uchta kontrastlik keng tarqalgan. Fikrimizning daiili sifatida oq qog'ozga qora tush bilan ishlagan rasmlarni, jumallar va kitoblarning ilyustratsiyalarini eslash kifoya.

Ritmik qatoriga yassi xajmli shakllar strukturali hamda boshqa qurilmalar bo'ysunadi. Dinamik va muvozanat tushunchalari bilan bog'liq ritmik qator formalarning xarakatini ochib beradi. Arifmetik yoki geometrik progressii asosida qurilgan ritmik qator xarakatlarsistemasidagi darajadari brrbtekd^^BS^Htn^ri^rtBad

MAVZU: BOG'ChA BOLALARINI TABIAT BILAN TANIShTIRISh USUL VA ShAKLLARI.

1) **Bog'cha bolalarining tabiat bilan tanishtirishda ularni xar tomonlama kamol toptirish**
2) **Bog'cha bolalarini tarbiyalashda ularning ko'nikma va malakalarini shakllantirish.**
3) **Dekorativ rasm chizishda tabiat bilan bog'lanish.**
4) **Xalq naqshlari o'simlik shakllarini kompozitsiyaga kiritish.**
5) **Xulosa.**

Bog'cha bolalarining tabiat bilan tanishtirishda ularni xar tomonlama kamol toptirish.

Tabiat-bolani ma'naviy dunyosini boyitishning bitmas-tuganmas manbaidir. Xar bir inson bolaligini eslaganda avvalo, tabiat bilan bog'liq bo'lgan turli voqea va xodisalami: qushlar ovozi, osmonga uchayotgan samalyotga tikilib, yam-yashil o'tloqlar va bog'lar, anvoi gullar, kapalaklar, ariqchalarda oqayotgan zilol suvlar, yulduz , oy, ko'hna yodgorliklar, xalq amaliy san'atining turlari, zamonaviy binolar va ulardagi jozibali naqshlarga soatlab tikilib qaerdan va qanday paydo bo'lganligiga aqli etmay uxlab qolganini eslaydi.

Pedagog va psixologik olimlarning ko'plab kuzatishlariga Qaraganda tabiat bola qalbida o'zining turli-tuman voqea va xodisalari, o'zgaruvchanligi, erkinligi va jozibadorligi bilan katta taasurot qoldirar ekan, chunki, tabiat - insonning dushmani emas, aksincha do'stidir. U moddiy manaviy boylik, salomatlik, quvonch va kishilarning, jumladan bolalarning ham estetik zavqlanish manbaidir: tabiatni muxofaza qilish, unga g'amho'rlik qilish-bu bir vaqtning o'zida insoning o'zini saqlab qolish demakdir.

Tabiatda xar bir paydo bo'lgan maysa, suvning shildirashi qushlar sayrashi, bunyod etilayotgan chiroyli bino va shu kabi ko'plab voqea-xodisalar bolani quvontiradi va ularga nisbatan g'amxo'r va mehr-shavqatliligi xissini, qiziqish va xavas uyg'otadi, ularni faoliyatga undaydi. Ammo, bolalarda bunday ijobiy xislatlarni shakllantirish uchun ota-onalar, tarbiyachilar va keng jamoatchilik hamkorlikda muntazam ravishda ta'lim-tarbiya ishlarini amalga oshirib borishlari zarur. Buning uchun ishni avvalo yaqin tevarak - atrofdan boshlab, asta -sekin murakkablashtirib borishi mumkin bo'ladi.

"Bolalar bog'chasining ta'lim-tarbiya" dasturi talablaridan kelib chiqib tabiat bilan tanishtirish, so'iim tabiatning chiroyli manzarali joylariga sayr, xalq amaliy san'ati rivojlangan yirik muzeylarga, joylarga, jamoa xo'jaliklariga, guruh uchastkalariga ekskursiya qilish orqali amalga oshirish ko'zda tutilgan.

Bog'chalarda dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarining beqiyos ahamiyati to'g'risida uning tarbiyaviy tomonini qayt qilish bilan birga, bolalarning ijodiy qobiliyatini, badiiy didini o'stirish, shuningdek, kompozitsiyaning asosiy qonunlari bilan tanishtirishdagi rolini o'qtirib o'tish lozim.

Dekorativ rasm ishlashga o'rgatish ma'lum tayyorgarlik bosqichini o'tashni talab qiladi, chunki bu mashg'ulotlarda bolalar to'g'ri va egri chiziqlar chizish mashq qiladilar. Bundan tashqari, bog'cha bolalari bu mashg'ulotlar jarayonida naqshlar tuzish qoidalarini va ishlash usullarini o'rganadilar. Bolalar bunga xalq ijodining dekorativ amaliy san'at asarlari namunalari ko'rib , kuzatish va chizib erishadilar.

Bolalarga chizdirish uchun zarur dekorativ-amaliy materiallari to'g'ri tanlash kerak. Buning uchun ishda quyidagilarga e'tibor berish lozim:

1 .Tanlangan materialning bolalarni chiza olish imkonniyatlariga mosligi.

2.Tanlangan dekorativ materiallar bolalar bog'chasining ta'lim-tarbiya dasturiga muvofiq kelish kerak.

Biz ushbu ishimiz jarayonida dekorativ xalq amaliy san'atidan , xalq hayoti va tabiyati manzaralari erkin ifodalangan namunalarni bolalarga mosini tanlab olish va alohida e'tibor berdik. O'zbekni dekorativ xalq amaliy san'ati haqida ilmiy tadqiqot olib borganlardan R.Xasanov, V.A.Ezekeeva, O.Suxareva, K.Qosimov va boshqalar o'z ilmiy ishlarida Markaziy Osiyo milliy naqshlaridagi xarakterli shakllari asosan gullar, qushlar, mevalar, o'simlik barglaridan tashkil topganligini, rang-barang turli xildagi mavjud shakllar tasviri ajoyib amaliy san'at namunalariga aylanib ketganligini o'qtirib o'tadilar.

Darhaqiqat, ishlangan naqshlar bolalar bilan mashg'ulotlar jarayonidan

ishlash uchun boy material bo'lib xizmat qiladi, chunki tabiiy o'simliklardan tuzilgan naqsh shakllarining turli tumanligi umumlashgan uslublarning ta'sirchanligi, bo'yoqiarning jozibadorligi va uyg'unligi aniq ravonlilik bog'cha bolalarining estetik idrokini, didini o'stira borib estetik idrok zavqlarini oshiradi.

Bolalarga beriladigan ta'limnig oddiydan murakkabga o'tish pritsipini tegishli dekorativ materiallari tahlil qilish va tartibga solish, dekorativ rasm ishlashni muayan izchillikda o'rgatish imkonini beradigan mavzularini tanlab olish alohida ahamiyatga egadir.

Biz sinov uchun materiallar tanlashda ularni o'zlashtirish jarayonida chiroyli naqshlar tuzishda imkon berish zarurligini nazar e'tiborga oldik. Shu bilan birga, naqshning xar bir elementini qalam yoki mo'yqalam bilan ishlash kerakligi va qanday ranga bo'yash osonroq bo'lishligi ham aniqlab olindi.

Bog'chalarda dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarini kuzatar ekanmiz, shuni ko'rsatildiki, bolalar ko'proq jingalak chiziqlarni qalamda tez va osonroq chizar ekanlar.

Dekorativ xalq amaliy san'ati namunalarining asli foydalanish mumkin ekan:

a) dekorativ xalq amaliy san'ati namunalarining aslini kompozitsiyaga kiritish uchun shakl va rang jiqatdan sira o'zgartirmay qo'llash:

b) Asl namunalarni xar xil ko'rinishlarda qo'llash:

v) Omametlarning ayrim elementlaridan foydalanish va ularni mustaqil ravishda kompozitsiyaga kiritish.

g) tanlangan namunalarni soddalashtirib qo'llash.

Bolalar bog'chasida dastlab dekorativ rasm ishlashni o'rgatish kvadrat shaklida bajariladi, chunki bu shakl naqshda bir xil elementlarni bir yoki ikki yo'nalishda takrorlash hamda almashtirish asosida joylashtirishga imkon beradi. Kvadratning bir xil tomoni va burchaklarga ega ekanligi naqshning simmetrik joylashuvini bilib olishga yordam beradi.

Kvadrat markazini topish boshqa shakldagilarga qaraganda osonroq bo'ladi, chunki kvadrat tomonlari va burchaklari markazdan bir xil uzoqlikda turadi. Bu esa bolaning kuvadrat o'rtasini tezroq topishga imkon beradi. So'ngra tashqi tomondan kvadratga juda yaqin bo'lgan to'g'ri to'rtburchak shakli tanlab olinadi. Lining qarama-qarshi tomonlarigina bir-biriga teng bo'lib, bu jihatdan u kvadratga yaqinroq turadi. Binobarin, elementlar to'g'ri to'rtburchakli naqshlarda ham xudi kvadratdagi singanri joylashtiriladi. Shundan keyin biz doira shaklni tanlab oldik.

Bu ham naqshning chekkalari bo'ylab simmetrik chiziqlar tortish uchun qulay. Biroq doiraning markazini topish va o'zini chizish bolalarga biroz qiyinlik qiladi. Shuning uchun ular kvadrat va to'g'ri to'rtburchak shaklida

naqsh chizishda muayyan texnik ko'nikma va malakalar xosil qilganlaridan keyingina keyingina doira chizishni tavsiya etish mumkin.

Ornamentlarni qismlarga ajratish ayrim ko'rinishlar, usullar va kompozitsiyalarning o'zigaxos xususiyatlarini aniqlab olishga shu qismlarni oson-qiyinchilik darajasiga qarab joylashtirishga imkon beradi. Ammo ayrim olingan qismlar bolalarga tushunarsiz bo'lib, ularni o'rgatish to'liq meterial bo'la olmaydi. Buning uchun xar bir tanlangan material bola yoshiga mos bo'lmog'i zarur.

Bolalarning badiiy tarbiyasida va ularga dekorativ rasm ishlashni o'rgatishda halq amaliy san'ati asos qilib olinmog'i kerak. Shu asosda bolalarning tasvirlash imkoniyatlariga mos bo'lgan halq ornamentlarining o'ziga xos didaktik namunalarini yaratish zaruriyati tug'iladi. Buvazifani bajarish uchu quyidagilarga e'tibor berish kerak.

1 .Xalq amaliy san'atidan didaktik namuna sifatida to'g'ri foydalaish.

2.Tanlangan didaktik materiali tartibga solish va qo'llashning xar xil yo'llarini ishlab chiqish uchun shu san'at namunalarini to'g'ri tahlil qilish.

3. Xalq amaliy san'ati materiallarini keng qo'llaydigan ilg'or tarbiyachilarning eng yaxshi tajribalarini to'plash va tartibga solish.

Dekorativ rasmlar ishlash uchun naqsh namualarini to'plash va ularni tartibga solish borasidagi ish shuni ko'rsatadiki, dekorativ xalq amaliy san'ati materiallarini juda xilma-xil ko'rinishda qo'llash mumkin ekan. Ulardan eng muhimlari quyidagilar deb topiladi:

I.Xalq amaliy san'atining turlari bilan tanishtirish maqsadida bolalarga amaliy san'at buyumlarini ko'rsatish.

2.Milliy ornamentlarni namunalarga qarab ishlash orqali o'rgatish.

3.Ijodiy naqsh ishlash jarayonida bolalarning diqqatini tavfsifli ko'rinishdagi milliy naqshlarining kompozitsion sxemalari va elementlariga qaratish.

Bolalar uncha murakkab bo'lmagan naqshlarni zo'r qiziqish bilan chizishga xarakat qiladilar, ayniqsa bemalol naqsh tuza oladilar.

Ammo xalq amaliy san'ati namunalaridan aynan foydalanishda: kompozitsion shakllarning simmetrik oylashuvi , ornametda shakl va qismlarning ko'p bo'lmasligi hamda aks ettirish texnik usullarining murakkab bo'lmasligiga rioya qilish kerak. Ana shundagina bolalarning naqshlarni zo'r mahorat bilan tasvirlay oladilar.

Muayyan naqshlarning o'ziga xos xususiyatlarini Aniqlab olish kattaahamiyatga ega. Ishlash uchun tavsiya etilgan birinchi naqsh to'g'ri chiziqlardan iborat bo'ladi. Keyigilariga esa asosan o'simliklar tasvirlari (barg va gullar)ni o'z ichiga oladi. Bitta elementning bir usul bilan ko'p marta aynan takrorlanishi natijasida qog'oz yuzasida to'rtburchaksimon

chiroyli ravonli qator vujudga keladi.

Yuqorida ko'rsatilgan ornament namunalarini chizdirish bolalarning estetik tasavvurini boyitadi, ularni ornamentning

Aniq ko'rinishini tushunib olishga o'rgatadi. Lekin dekorativ rasmda asl xalq naqshlarini qo'llashda dastlabki vaqtlarda dekorativ materiallarini bilib olish va uni ta'lim-tarbiya ishlariga tadbiq etishda dastlab ba'zi xatoiiklarga yo'l qo'yilganligi aniqlandi. Biz xalq san'ati namunalaridan foydalanishda yuqorida ko'rsatilgan shartlar buzulguday bo'lsa, mashg'ulot muvafffaqiyatsiz o'tar va bolalar ornamentlarni estetik zavq baxsh etadigan darajada aks ettira olmas edilar.

Bolalarning namunaga qarab chizgan rasmlaridagi murakkab ritm va shakllar uning butunlay buzilishiga olib borar va bundan bolalar biroz bo'lsada xafa bo'lishar edi. Shunday qilib, kvadratda naqsh elemetlari takrorlanmagan hamda naqshning chap va o'ng tomonlari bir-biriga mos kelmagan ornamentlarni chizdirish muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bunday mashg'ulotlarni taxlil etish natijasida ba'zi naqshlarni soddalashtirish va xalq amaiiy san'atidan bog'cha bolalarining aks ettirish imkoniyatlariga moslab foydalanish zarurligi ammo bunda xalq ornamentining mohiyati va xususiyatlarini saqlab qolish zarurligiga ishonch xosil qildik.

Dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarida naqshni yuksak badiiy mahorat bilan soddalashtirishga harakat qildik va masalani to'g'ri hal etishga muvaffaq bo'ldik. Bunday izlanishlar yaxshi natija berdi.

Xalq ornamentidan foydalanishda turlicha qo'llangan usullarimizdan eng xarakterlilari quyidagicha bo'ldi:

1.Ornamentning kompozitsion joylashuvi o'zgartirilgan uning shakli va holatini saqlab qolish.

2.Bolalar ishlashi qiyin bo'lgan kimsalarni soddalashtirish.

3.Xalq naqqoshligida ishlatiladigan rang turlaridan to'g'ri foydalanish.

4.Rang usullaridan foydalanib, ularni mustaqil ravishda kompozitsiyalar tuzishda qo'llash.

5.Ayrim tanish bo'lgan elementlarni tanlab olib mustaqil naqsh tuzish.

Mustaqil naqsh tuzish quyidagi shakllarda bo'lishi mumkin:

a) tarbiyachi kompozitsiya sxemalari ko'rinishlari va naqsh elementlarini ko'rsatadi. Bolalar ulardan o'zlariga ekkanlarini tanlab olib mustaqil naqsh tuzadilar:

b) kompozitsiya sxema va eelementlarini ham bolalarning o'zlari o'ylab, ulardan naqsh tuzadilar. Yuqorida ko'rsatilgan biirinchi usuldan asosan xalk nakshlarining motivlari asosida kvadrat ichida naqsh ishlashda foydalaniladi. Asl halq naqshini Yangi shaklda qo'llashning eng qulay variantlari quyidagichadir: Birinchi usulda

dumaloq shakldagi naqsh kuvadrat shakliga aylantiriladi. Bunday holatda naqsh sira

o'zgarmaydi, ammo uning elementlari doira bo'ylab emas balki kvadratning to'rtta tomonlari bo'ylab joylashadi. Ikkinchi usulda qo'shimcha qismlarning chatishib ketgan murakkab shakllarini chiqarib tashlash yo'li bilan naqsh soddalashtiriladi. Shu uslubda namunalar xosil qilish masalasini muvaffaqiyatli hal qilish mumkin.

Dekorativ rasm ishlash asosan bolalar bog'chasining o'rta guruhidan boshlab o'tiladi. Bu guruhda ishlanadigan naqshlar nihoyatda soda va tasvirlanishi oson elementlar (nuqtalar, dog'chalar)dan tarkib topgan bo'ladi. Katta va maktabga tayyorlov guruhlarida naqshlarning elementlarini boyitish ularni halq naqshlarining yangi murakkabroq o'simlik elementlarini kiritish zarurati tug'iladi. Shungaasoslanib gul va barglarning o'ziga qarab rasmini chizdirish, Mashg'ulotlarini tashkil etish mumkin.

Dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarida bolalar xavas va ishtiyoq bilan xarakat qilishib naqsh chizganlarini ko'plab olib borilgan kuzatishlarimizda guvohi bo'ldik. Xalq dekorativ materialidan bunday tarzda foydalanish usuli bolalar ishinin sifatini yaxshilashga yordam beradi, uning mazmunini boyitdi va ularga estetik zavq baxsh etdi. Bunga 8-mart, 1 -may, 1 -sentyabr, navro'z kabi ulug' bayramlar uchun tayyorlangan taklifnoma, tabriknomalarga ishlangan naqshlarni misol qilib ko'rsatish mumkin. Biz xar bir mashg'ulotga qiziqarii o'tkazishga imkon qadar xarakat qildik. Buning uchun bolalarni naqsh ishlashlaridan oldin turli yo'llar bilan mashg'ulotga tayyorladi. Masalan, o'lkashunoslik muzeyigi, gazlama do'konlariga ekskursiyalar tashkil etib, u erda san'at asarlari-yu, chiroyli materiallar ko'rsatildi.

Dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarni o'tkazish uchun biz tavsiya etgan naqsh namunalari mashg'ulot jarayonida ba'zan o'zgartirildi ham. Natijada ayrim hollarda materiallar buzilgan bo'lsada, lekin ko'p hollarda namunalar qiziqarii bo'lib chiqdi va turli xil ma'no kasb etdi. Masalan, o'zbek naqqoshligi va kulolchiligida ko'pincha zangori, zarg'oldoq, qizil , yashil va boshqa ranglarga uchraydi.

Biz ana shu ranglarni kvadratga ishlanadigan naqshlarga kiritdik.

Bolalar bu rasmlarni katta qiziqish bilan qiyinchiliksiz ishladilar. Ranglarning joylashuvini xisobga olinib, och zangori fonda to'q qizil, o'rtacha qizil rangda namunalar tuzildi. Bunda erkin ranglar och zangori fonda xushmanzara bo'lib ko'rindi va ishlar muvaffaqiyatli chiqdi. Ba'zan esa materialni o'zgartirmagan holda uning o'zidan turlicha yoki langancha mustaqil kompozitsiya ishlanganda naqsh detallaridan va b.

Bolalarga rasm ishlatishda qiziqarii usullardan biri dekorativ xalq amaliy san'atida qo'llaniladigan bodom, o'rik, qalampir, olcha, anor va barg mevalari, gullari qamda paxta tasvirini ishlatishdilar. Natijada bolalarga tanish bo'lgan gul va barglardan iborat dekorativ rasmdan bir muncha

umulashgan va naqshda bir
tekisda takrorlangan bir qancha namunalar yaratildi.

Yilning oxirida guruh bolalariga istalgan o'simlikyoki mevalardan iborat naqsh tuzish vazifasi topshirildi. Ular bu vazifani muvaffaqiyatli bajardilar. Misol uchun, Termiz rayonidagi 3 bolalar bog'chasining tarbiyachisi Mamatqulova Ozoda,

Termiz shahridagi "Boychechak" bolalar
bog'chasining tarbiyachisi

Abdunazarova J, Sariosiyo rayondagi 3 bolalar bog'chasining tarbiyachisi Nazarova O.lar ham materiallarning bog'cha bolalariga nechog'lik tushunarli ekanligini tekshirish ustida ijodiy ishlanmoqdalar va ko'zlangan maqsadga erishmoqdalar.

Tarbiyachilarning mashaqqatli va puxta o'ylab qilayotgan ishlari badiiy materiallarga qiziqish uyg'otishga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu esa o'rta, katta va maktabga tayyorlov guruhlaridagi bolalarning dekorativ rasmlarini tartibli qilib ishlashlarida yaqqol namoyon bo'lmoqda.

O'tkazilgan mashg'ulotlar jarayonida qo'llanilayotgan xalq amaliy san'ati namunalarining o'quv tarbiya ishlarida muhim material bo'lib xizmat qilajagini ko'rsatdi. Shuningdek, tarbiyachilarning olib borayotgan tarbiyaviy ishlari ko'pgina namunalami birmuncha o'zgartirib foydalanish mumkinligini ko'rsatadi.

Xalq naqshlari o'simlik shakllarining muayyan tartibga aniqlab olingandan keyin kompozitsiyani rag kombinatsiyalari (o'rinli almashuvi) va bajarishning texnik usullarini izchil ravishda murakkablashtira borish lozimligi ham ma'lum bo'ldi.

Dekorativ xalq amaliy san'at materiallarining elementlari shakl va kompozitsiyalarini yuqorida ko'rsatilgan izchillik asosida to'g'ri joylashtirish, ularning ba'zilarini o'zgartirish va soddalashtirish tavsiya qilinadigan namunalami oddiydan muraakabga o'tish jarayonlari asosida tartibga solish, ornamentning xalqchilligi va namunalarning estetikta'sirini saqlab qolgan holda materiallarni puxta o'zlashtirish imkonini beradi. Bir so'z bilan aytganda, tasviriy faoliyatda dekorativ rasm ishlash mashg'ulotlarini o'tkazish mahallliy materiallardan unimli foydlanish ta'lim-tarbiya borasida beqiyos katta ahamiyatga ega. Shuning uchun xar bir bog'cha tarbiyachisining bu masalaga alohida e'tibor berish, olib borilayotagan ishlarning samaradorligini yanada yuqori bo'lishiga olib keladi.

MAShG'ULOTLAR IShLANMALARIDAN

NAMUNALAR

MAShG'ULOTR MAVZUSI

DEKORATIV RASM IShLASh.

MAShG'ULOT MAQSADI.

_____ Bolalarni gullar va hayvonlardan tashkil topgan dekorativ kompozitsiya tuzishga o'rgatish. Kompozitsiyani ma'lum rang gammasida (iliq va sovuq) hal kilish, mo'yqalamning butun bo'yi va uchi bilan ishlash, rang tuslarini aks ettirish ko'nikmasini mustaxkamlash. Mashg'ulot o'tkazish uslubiyat i.

Bolalar bilan birgalikda ilgari ko'rib chiqilgan kompozitsiyalarni eslash. Ranglarning iliq va sovuq tuslarida dekorativ rasm (kim nimani istasa o'shani ya'ni ixtiyoriy) yaratishni taklif qilish, bolalarning iliq va sovuq ranglar haqidagi bilimlarini aniqlash, oldin qalam bilan chizib o'tirmasdan birdaniga bo'yoq bilan to'g'ri foydalanishni, eelementlarning maqsadli joylanishini yirikroq gullarni o'rtaga Aniqroq qilib, chetlariga mayda gullarni joylashtirib, kompozitsiyaga navdalarni, gullarni, yaproqiar, mevalarni kiritish kuzatib borish. Guldasta yasashda qiynalayotgan bolalarga qo'shimcha ravishda kitobdagi suratlarni , dekorativgullar va guldastalar tasvirini ko'rsatish, ilgari ko'rib chiqqanlarini eslariga tushirish mumkin.

Rang tuslarini xosil qilishda palitra (qog'oz bo'lagi)dan foydalanish haqida eslatib turish. Tayyor ishlarni ko'rib chiqishda bolalar bilan birgalikda yirikroq rasmlar ishlash uchun eng mos keladiganlarini tanlab olish, keyin ular bilan guruhni (birini iliq, boshqasini sovuq rangda) bezatish. Mashg'ulotga tayyorlanish va jihozlar.

_____ Iliq va sovuq rangda bajarilgan Qo'qon, Namangan, Andijon, Toshkent, Samarqand dekorativ naqshlaridan namunalarni tanlab olish. Albom varag'i kattaligadagi oq qog'ozni: akvarel bo'yog'i va rang tuslarini topishda ishlatiladigan palitra tayyorlash. Eslatma: ____ Bunday mashg'ulotni bolalar kamalak ranglari va ularning doira ichida (spektr) joylanishi bilan tanishib bo'lganlaridan so'ng o'tkazish mumkin, spektrial doiraning bir pallasida iliq ranglar? qizil, to'q sariq, zargaldoq, och sariq boshqa yarmida sovuq ranglar: xavo rang, binafsha rang bor.

Yashil rang iliq tusda (sariq yashil) va sovuq tusda (ko'kimtir-yashil) bo'lishi mumkin.

Rasm iliq va sovuq tuslarda bajarilayotgalarida bolalarga yashil rangdan foydalanishlariga ruxsat berish mumkin. Mashg'ulot mavzusi _____ Applikatsiya ishlash. (jamoa bo'lib). Gullar va qushlar tasviri asosida dekorativ kompozitsiya ishlash. 2-rasm.

Mashg'ulot maqsadi. _____ Bolalarni jamoa ish uchun

qismlar qirqishga, o'z ishiga jamoa bo'lib kompozitsiya yaratishda raglarning, shakllarining katta kichiklikning bir-biriga mos kelishini xisobga

olishga o'rgatish, estetik idrokni kompozitsiyani xis etishni, badiiy didni tarbiyalashni joriy etish. Mashg'ulot o'tkazish uslubiyati. Bolalar bilan birgalikda turli xil dekorativ kompozitsiyalarni ko'rish, ayrim elementlarninsh joylashuvini , mumkin bo'lgan ixtiyoriy kompozitsiyani tuzmoqchi ekanliklarini, kim qushlarni, kim gullar, barglarva boshqalarni qiziqishini kelishib olish. Faqat asosiy shaklni qirqish emas, balki gulning o'rtasini, ayrim yaproqlarini, gajaklarini, ranglarini yaxshilab tanlab qirqish yoki katta yaproqiarga bir oz kichikroq , xudi ana shu rangning to'qrok yoki ochroq tusini qirqib yopishtirish kerakligini tushuntirish.

Qushlarga alohida qanotlar, qanotlari uchun alohida patlar, dum, tojni boshqa tusdagi qog'ozdan qirqish va xokozolar. Qismalar tayyor bo'lish bilan ularni yopishtirish, xar bir bola bilan qirqilgan shul va rangini e'tiborga olib, ishning umumiy kompzitsiyadagi o'rni haqida suhbatlashish. Mashg'ulot jihozi. ___

Umumiy kompozitsiya uchun ochiq tilla ranga bo'yyalgan katta qog'oz varag'ini tayyorlash (qog'oz yuzasining rang bilan bir tekis qoplanishi

Umumiy kompozitsiya uchun ochiq tilla ranga bo'yyalgan katta qog'oz varag'ini tayyorlash (qog'oz yuzasining rang bilan bir tekis qoplanishi muhim ahamiyatga ega).

Buning uchun qog'oz varag'ini uch buklanib ketmasligi uchun , gorizontal tekislikka qadag'ich bilan qadab qo'yish va chakko xarakatlar orqali tepadan pastga, oxirigacha o'tkazib, bo'yoqqa bostirilgan katta tampon (dokayoki paxta bo'lagi bilan qog'oz yuzasini rang bilan qoplash kerak.

Gullar va qushlardan tashkil topgan dekorativ xalq amaliy san'ati kompozitsiyalarini (Samarqand, Andijon, Qo'qon, Toshkent naqshlari va boshqalarini) ko'rib chiqish uchun tanlab olish. Eslatma.

Qirqib olingan gullar va qushlarni qo'shimcha naqshlar bilan bezatish mumkin (unda mayda qismlar yopishtirilmaydi), masalan, qush tasviriga pat yopishtirish, qanotlarini, dumi, ko'zlari, tumshug'ini belgilash, gullaming silliq foni ustiga yaproqlar, ingichka gajaklarning to'qroq yoki ochroq chiziqlarini chizish. Bir mashg'ulotning o'zida bolalar ham qirqib, ham naqsh chizib ulgura olmaydilar, shuning uchun bu ishga ikki mashg'ulot ajratish mumkin: birinchi mashg'ulotda bolalar bir asosiy shaklni qirqib oladilar, ikkinchisida unga naqshlar ishlaydilar va so'ngra bo'sh vaqtiarida umumiy varaqqa yopishtiradilar

MAVZU: KAMOLIDDIN BEXZODNING IJODIY FAOLIYaTI.

1 .K.Behzod o'rta osiyo musavvirlik maktabiing asoschisi.

2.K.Behzod rassom va minatyurachi rassom sifatida tanilishi.

3.K.Behzodning asarlarida kompazitsion markaz tasvirlarining g'oyaviyligi.

4.K.Behzod taxminan 1455-1535 yillarda yashab ijod qilgan. (Xirot)-buyuk o'zbek rassomi musavviri kambag'al xunarmand oilasida tug'ilib yoshligida etim qolgan. Buning musavvirlikdagi iste'dodini payqagan Mirak naqqOsh sulton Xusayn Bayqaro musawirlikni "Umat va musavvir" eb nom olgan buxorolik rassom Jaxongir va O'rta Osiyo musavvirlik maktabining asosochisi, iste'dod Gungning ishlarini davom ettirgan naqqOsh Pir Said Axmad tabriziydan o'rgandi. U

Ozarbayjon, Tabriz , Xuroson, Xirot va ko'proq movaraunnaxr, Buxoro musavvirlik maktabining an'ana va ijodiy ini o'zida mujassamlashtirgan. Sulton Xusayn Bayqarov a Alisher

Navoiylarning G'amxo'rligi , natijasida Xirot 15 yillarning G'amxo'rligi, natijasida Xirot 15 asrning 1-yarmida san'at qabilasi bo'lib qolgan. "Sulton Xusayn xushligi uchun sexrafarin musavvirlar va uslubiy go'zal naqqoshlarni a'lo darajali poytaxtida saqlab ularga zo'r iltifot ko'rgazdi" deb yozadi. Ular orasida shox Muzaffar , Qosim Ali, Mavloni Xakim

Muxammad kabi iste'dodli musavvirldar bo'lgan. G'iyosiddin ibn Xumomiddin al-Xusayn,

Xondamir, "Xulosot ul-axbor bayoni axvol ulaxaer. Yaxshilar axvoli xabarlar yig'indisi" asarida:

"Amir Alisherning fazlu xunar tabaqasining aksariga, ilmu xunarda nuqsonsiz bo'lgan qalam axllari shuningdek zamon naqqoshlari va davr muxandislarining ko'ri ul xazratlarining tarbiya va ta'lim vositasi bilan bu xunarlarni o'rganadilar va atrof bilan olamda monandi yo'q yaxshilar tengi bo'ldilar" deb yozadi.

Turli ranglar bir-biriga som , uyg'un ishlatiladi. Behzod asarlaridagi shaxslar xarakatchan: tabiat jonli: suv ko'pirib, shiddat bilan oqayotgandek, daraxtlar shoxlarini egilib, larzaga kelayotgandektuyuladi. Bu miniatyuralarda tasvirlangan xayot manzaralarining konkret va ishonarliligi san'atkorning sinchikovligidan darak beradi. Behzod ilk ijodining Yana bir xususiyati mehnatkash xalq vakillari- bunyodkorlarni o'ziga yaqin olish va ularni sevib tasvirlashida ko'radi. Ilk asarlaridayoq Behzod mohir manzarachi rassom sifatida ko'zga tashlanadi. 15 asrlar oxiridan behzod ijodida manzara tasviri yanada keng o'rin egalladi. Ijodiy yo'lining ikkkichi bosqichida, asosan lirik musavvir sifatida shuxrat qozondi. Bu davrdagi asarlari she'riyat ruxi bilan sug'orilgan, nozik xis-tuyg'ularga boy. Nizolmiy .Ganjaviyning "Xamsa" ikki nusxa, 1492 yil va 1495 yil. Londondagi Britaniya muzey, "layli va

Majnun" 15 asr oxiri, Lening8raddagi Saltikov - shcherin kuubxonasi.

Xisrav Dexlaviyning "Layli va Majnun " ikki nusxa, 1495 yil 16-asr boshlariga ishlangan miniatyuralar Behzod ning nihoyatda moxir suratkash va kolorit ustasi bo'lib etishganini ko'rsatadi. Bu asarlar suratkashlik jiqatidan mukammal: rasm chiziqlari g'oyatda nozik, ranglai nafis, jozibadorr, uyg'un : kompazitsiyasi murakkab va erkin: manzara ishonarli va ta'sirchang. Asar qaxramonlari ma'yusroq, ammo nozik xissiyot og'ushida ifodalagan. Xayot xodisalari ko'p qirrali va mazmunli tasvirlangan. Bular rassomning Sharq musavvirlangan san'atining cho'qqisiga ko'tarilganidan guvoxlik beradi. Nizomiyning "Layli va Majnun"iga ishlangan yosh Oshuq-moshuqlarning maktab, darsdagi xolati tasvirlangan miniatyuralar ikki varaq Bexzod ijodining noyob namunalaridan, xissiyotga berilib, atrofdagi voqealarni unutgan "layli va Majnun" asar kompazitsiyasi markazida asvirlangan. Sulton Xusayn Bayqarov a Behzodda u: asosan, qahramonlarning tashqi qiyofalarini ifodalashga e'tibor qilgan. Nizomiyning "iskandarnoma" sidagi bir miniatyurasida

"Britaniya muzeyi" Iskandarni Sulton Xusayn Bayqaro qiyofasida tasvirlani ifodalash bilan cheklangan. Keyingiyillardayaratilgan portretlarida esa u qahramonlarning ma'naviy qiyofasi , ruxi, xis-tuyog'ulari, xulq-atvorlarini ham aks ettirishga e'tibor berdi. Xusayn Bayqaro cho'kka tushib, kim bilandir suxbatlashayotganidek tasvirlangan. Serxasham kiyimda, shoxona sala o'ragan, belida xanjar olingan tilla kamar . Shayboniyxonning portretini musavvir u Xirotda istiqomat qilib turgan kezlarida yaratgan.

Shaybonixon xirotda rasm bo'lgan engi kalta, soda, lekin bejirim tikilgan to'n kiygan., boshida oq sala, u chordona qurib, katta bolishga bir oz suyanib o'tiribdi. Oldidasiyoxdon, qalamdan o'q uzganda ishlatiladigan xalqa ko'rindi. Chap qo'lida qamchi, baquvvat gavdasi, o'tirish, o'zini tutishi.qo'llarining xolati va chexrasidagi belgilaridan uning sekrg'ayrat, shijoatli,, o'z qadrini biladigan, aqlli shox ekanligini payqash mumkin. Shayboniyxon portretini yaratishda. Bexzod to'q qirmizi , pushti , olti-sariq bargi karam, qqora va zangori ranglardan foydalangan. Behzod asarlari badiiy jihatdan mukammal, o'z zamonasi va undan keyingi davrlarda Sharqda yashagan tarixi shoir musavvir va Behzod san'at muxlislari Behzod ijodiga yuksak baxo berganlar.

Xondamir "Xabib us-siyar" asarida bunday deb yozgan: Kamoliddin Behzod ajoyib va g'aroyib suratlarni zoxir qiluvchi, xunar nodirliklarini bunyod etiuvchi. Moniy kabi surat chizuvchi mo'yqalamli, olam musawirlari asarlarini ajoyib suratlari bilan yo'qqa chiqaruvchi va misli yo'q nozik xunarlarga mohir barmoqlari bilan odam xunarmandligi tasvirlarini maxv qiluvchidir. "Qozi Axmad esa Ko'mir bilan chizilgan tasviri mahorat

jihatidan Moniy tasviridan ham avzal. Agar Moniy buni bilganida undan, shubxasiz andoza olardi " deydi.

Soddiqbek , Afshar, Qonunus-savar , Boku, 1963 , 92.

Shayboniyxon Vosafiy , Bobur va Behzod ham B.ni Moniy sifat rassom, tengi yo'q musavvir, jonsiz narsa tasviriga jon bag'ishlovchi mo'yqalam soxibi deb ta'riflaydilar.

MAVZU: TASVIRIYSAN'ATNING JANRLARI.

Reja:

1 .Natyurtmort janrlari.

2. Manzara janrlari.

3. Portret janrlari.

4.Tarixiy janrlari.

Agarsan'atdan lazzatlanmoqchi bo'lsang, badiiy didning ma'lumotning yuksak bo'lmog'i kerak.

Suratni diqqat bilan yaxshilab tomosha qilish uning ustida fikir yaratish yurakdan xis etish kerak.

Ana shundagina u bizni xam aqLiy , xam ma'naviy jihatdan boyitadi.

Tasviriy san'atda turli xil janrlar mavjud. Janr deganda, odatda badiiy asarning ma'lum turi tushuniladi. Tasviriy san'atning asossiy janrlari quyidagilar. Jang manzaralarini aks ettiruvchi janr, tarixiy peyzaj, portret va xokazolar.

Portret, natyurtmort, manzara janrlari xaqida to'xtalib o'tamiz.

"Natyurtmort" termin XVIII asrda paydo bo'lgan. Bu davrgacha esa jonsiz predmetlarni tasvirlovchi suratlarni asli gollanchadan chiqib kelgan nemischaga (ma'nosi: xarakatsiz natura) bilan atab kelingan edi.

Janrning atamasi-natryumort esa fransuz tilidan tarjima qilinganda "jonsiz natura" degan ma'noni anglatadi.

Unda o'z ro'zg'ori buyumlari, gullar, mevalar, otilgan chelvasinlar uy xayvonlari va parandalar tasvirlanadi. Natyurtmort tasviriy san'atning odatiy narsalar dunyosi nafosati va go'zalligini tarannum etuvchi mustaqil janr xisoblanadi. Ko'p rassomlar o'z asarlarining ma'no mundarijasii yanada to'liq ochib berish mAqsadida natyurtmortdan foydalanadilar, ba'zan esa natyurtmortlar shu qadar muhim ahamiyat kasb etadiki, kompazitsiyaning o'zigaxos markaziga aylanib qoladi.

Natyurtmort mustaqil janr sifatida o'z tarixi va an'analariga ega bo'lib XVII asr bilan XVIII asr chegarasida Fillandiya va Gollandiyada yuzaga keldi.

Natyurtmort soxasida juda ko'p rassomlar ijod qilgan. N.Nashina, Z, Kovalevskaya , R.Axmedov, M.Kurzin, V.Ufimtsev, O.Motovsyan, V.kurmakin, LSalimjonova,

T.Konchalovskiy, R.Choriev,
V.Roshdevenskiy va boshqalar.
1973 yili moskvadagi ko'rgazmadagi namoyish qilingan natyurtmortlar o'zbek rassomlarining xivops madaniyati darajasida naqadar o'sganligini ko'rsatibgina qolmay, chuqUr mazmundorligi va zamonaviyligini ham yaqqol ko'rsatadi.
LSalimjonov "Natyurtmort" T.Konchalovskiy "Shaftolilar", "Olmalar" A.Toshmuxammedov natyurmortlar kishini diqqatini o'ziga tortadi.
Narsaga qarab rasm chizishda mevalar, qushlar , xar xil narsalar natyurmort quyish dars samaradorligini oshrishda.
Manzara janri.
U tabiatni aks ettiruvchi tasviriy san'at asaridir. Manzara janiridagi asarlar borliqning go'zalliklarini ochib beradi va tabiat obrazi orqali kishining xis tuyg'ulari xayajonlarini uyg'otadi.
Manzara janri xozirgi zamon O'zbekistog san'atining eng kuchli tomonlaridan biridir.
Musavvirlar qardon o'lka jamolini tasvirlash orqali tabiat- milliy boylik u insonda go'zallika muxabbat uyg'otishi kerak.
Manzara janirini boyitishda davr nafasini o'tkir xis qila oluvchi nozik didli rassom
U.Tansiqboev, o'ziga xos amaliy manzara ustasi N.Qaraxon lirik hamda nafis tuyg'ular ifodachisi
G.temurovlarning xizmati katta. Rus rasomlari N.N.Levitan, Vasilev , Savrasov va boshqalar manzara janirida ko'p asarlar yaratgan. Baxtiyor Boboev ishlagan manzarani taxlil qilib chiqaylik.
-Suratga qaysi faslga xos ko'rinish tasvirlangan?
-Rassom surat orqali e'tiborimizni nimaga qaratadi?
-Oldingi planda nimalar tasvirlangan?
-Suratda qanday daraxt tasvirlangan?
-Manzara xayotga yaqin tasvirlanganmi yo'qmi?
-Kompazitsiya echishda rangning roli qanday ? Va xokazolar. Amaliy ish:
Suxbat darsi uchun dars konspekti.

6-sinf darsining temasi:
O'zbekiston san'ati xaqida suxbat darsining mAqsadi. O'zbek san'atining o'tgan yo'li, uning astalari xaqida qisqacha ma'lumot berish: san'at asarlarini idrok eti shva o'qiy olishga o'rgatish: bolalarning badiiy didini o'stirish va badiiy fikr doirasini kengaytirish. Darsning jixozi: U.Tansiqboevning "Qoraqum GESi tongi", P.P.Benkovning "Xivalik qiz", A.Tstgletsevning

"Mening uyim-sizning uyingiz", Z.lnog'omovning "Choyga", T.Muxammedovning "Xo'ja

Nasriddinning nayranglari" nomli kitobga ishlangan ilyustratsiyalari (xar bir darsda 3 tadan 5 tagacha san'at asarlarini o'rganish tavsiya etiladi).

Bu qisqacha suxbatdan so'ng o'qituvchi o'zbek tasviriy san'atida g'oyaviy va badiiy jiqatdan yuksak saviyada ishlangan san'at asarlarini ko'rsatish va taxlil qilishga kirishdi. Shunday asarlardan biri U.Tansiqboevning "Qoraqum GESi tongi" (1957yilidayaratilgan) asaridan.

O'qituvchi bu asa xaqida fikr yuritishdan, awal uning reprodukyiyalarni hamma o'quvchilarga ko'rinarli erga osib qo'yadi yoki asartasvirini texnika vositasi yordamida ekranga tushiradi.

Asar taxlil yuzasidan berilgan savollar quyidagicha bo'ladi:

-Bu asar (suratni) kirn taniydi?

-Asarda qanday ko'rinish va qanday voqea tasvirlangan?

-Uni qaerdan bilish mumki?

-Asardagi voqeada yilning qaysi fasli va kunning qaysi vaqti tasvirlangan?

-Asar markazining qanday g'oyai ilgari surgan?

-Rassom suratda qanday g'oyani ilgari surgan?

-Asarning badiiy saviyasi xaqida nima Deya olasiz?

-Asar sizga yoqdimi?

-Nima uchun yoqdi yoki nima uchun yoqmadii?

Bunday savol javoblar bolalar faoliyatini aktivlashtiradit, berilgan savol to'g'ri javob olish imkonini beradi.

Narsaga qarab rasm chizish darslaridagi ko'rgazmalilikning quyidagi turlari mavjud.

1 Turmushda va mexnatda qo'llaniladigan predmetlardan tashkil topgan ko'rgazmali qurollar.

A)uy va mehnat qurollari:

B)tabiatdan olingan narsalar: 2.Modellar.

3.Qog'ozda tasvirlangan rasmla: Ko'rgazmali tasviriy san'atni o'qitish jarayonida bilimlar manbai xisoblanib, borliqdagi narsa va xodisalarning moxiyatini bilishga uning xarakterii xususiyatlari va qonuniyatlarini o'rganishga ko'maklashadi:

MAVZU: XALQ AMALIY SAN'ATI VOSITASIDA O'qUVChILARNING IJODKORLIGINI OShIRISh. Reja:

I.Xalq amaliy san'atida bolalarning tasviriy ijodiy faoliyatini o'stirish.

2.Xalq amaliy san'atida kashtachilikning roli.

3.0'zbek kulolchilik buyumlariga bezak berish yo'llari.

4.Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarga estetik **tarbiya berishda xalq amaliy san'atning roli.**

Xalq amaliy san'atining boy an'anasi va uzoq tarixi bor. U xayotda xar bir buyumda , shuningdek, me'morchilikda, kulolchilikda keng qo'llanilib kelingan, bo'lib, samarqAnd , Buxoro , Xiva, Toshkent, Termiz Shaxrisabz va boshqa shaxarlardagi yodgorliklarga ishlangan naq shva bezaklar namunasida yaqqol ko'rinib turadi.

Barcha mustaqil respublikalarda, jumladan, O'zbekistonda tasviriy san'atning barcha turlari

bilan bir qatordaxalq amaliy san'ati ham rivojlanib bormoqda. Masalan, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent Davlat opera va balet katta teatriga ishlangan naqshlar o'zbek xalq amaliy san'atining erkin namunasidir. N.nodir xilmaqxil xalq amaliy san'ati tarixiy muzeyida saqlanmoqda. O'zbek amaliy san'ati ko'p millati xalqning faxri bo'lib kelmoqda.

Xalq amaliy san'ati o'quvchilarida badiiy didni o'stirish bilan bir qatorda , ularda borliqni idrok etish madaniyatini va unga estetik munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shuning uchun o'quvchilarning badiiy moyilliklarini amaliy jixatdan to'g'ri yo'naltirish ularga keyinchalik uy jixozlarini, kiyim-kechaklarni to'g'ri tashkil eishga, qadimgi va xozirgi dekorativ amaliy san'at asarlarining estetik mohiyatini tushunib etishga ko'maklashadi. O'quvchilarning xalq ustalari ijodiga dekorativ obrazlilik bilan tanishtirish borliqqa estetitik munosabatni o'stirishga yordam beradi. Shu mAqsada bolalarning quyidagi tushuncha va ma'lumotlarga ega bo'lishlari talab etiladi.

-revalyutsiyadan awalgi va xozirgi xalq amaliy san'ati ustalarini bilish.

-xalq amaliy san'ati bilan bog'liq bo'lgan katta muzeylarning nom iva joylashgan joylarini bilish.

-respublikasizdagi xalq xunarmandligi korxonalari joylashgan joylarni bilish.

-xalq amaliy san'atining turlari, unda ishlatiladigan asbob va materiallar, qo'llaniladigan usullarni bilish.

-Xalq dekorativ -amaliy san'atiga oid ma'lum terminlami bilish

-xalq dekorativ -amaliy san'atiga oid ma'lum terminlami bilish.

-Ijtimoiy foydali ishlarda xalq amaliy san'atidan foydalanish.

Xalq amaliy san'atini o'rganish bolalarning tasviriy ijodiy faoliyatlarida ham ma'lum rol o'ynaydi. O'quvchilar inqilobidan awalgi davrlarda xalq xayoti bilan bog'liq bo'lgan mavzuda rasm ishlar ekanlar, bevosita ular

uy jixozlar (so'zana, lagan, idish, xon taxta, panjar va boshqalar kiradi).

O'zbekistonda dekorativ-amaliy san'attasviriy san'atning eng qadimdan rivoj topgan yagona va bar xayot turi bo'iib keldi.

O'zbek xalqining amaliy san'at asarlarida ko'proq gulzor, bog'lar, aks etadi. Chunki jazirama issiq ostida qaqrab yotgan gullarni gulzorga aylantirish qadimdan o'zbekxalqining orzusi bo'iib kelgan. Xozirgi dekorativ amaliy san'at ustalariga katta imtiyozlar yaratilgan, maxsus ustaxona va artellar tashkil etilgan. Yog'och uymakorligi, kulolchilik bilan bir qatorda, o'zbek kashtasi, atlasi, beqasami va boshqa naqsh erilgan xarqxil jiqozlari Dune xalqlari orasida shuxrat qozondi. Amaliy san'atning eng ko'p tarqalgan va eng ammaviy turi kashtachilik bo'iib, u qadimiy an'analarga ega, o'zbek kashtachiligi, yuqorida aytib o'tganimizdek , go'zal barglarni eslatadi.

Shuning uchun ham biz o'zbek kashtachiligida guldasta.Yu majnuntol, quyosh , ba'zan daraxt shoxchasiga qo'ngan qushchalar, xatto, xayvon va odam tasvirlarini ham uchratamiz.

O'zbekistonning eng qadimiy madaniyati o'choqlaridan xisoblangan SamarqAnd, Buxoro so'zanalari o'zining ser jiloligi , shakllarining turli tumanligi va ularning nihoyatda nozik tikiligi bilan farqlanadi.

O'zbek kashchachilik san'atida zardo'zlik buyumlari, erkin va lo'nda guli gilamlar, jundan tikilgan bejirim jixozlar ham keng tarqalgan bo'lar xalqning xayotida turli mAqsadlarda hamon foydalanilmoqda.

Tabiiy loydan turli idishlar yasa shva ularni tegishli ranglarga bo'yash-kulolchilik O'zbekistonda juda qadim zamondan rivojlangandir.

Kulolchilik O'zbekistonda juda qadim zamonda rivojlangandir.

Kulolchilik san'ati buyumlarga lagan, ovoq, choynak, piyola, sopol va chini idishlar, loydan yasalgan o'yinchoqLar kiradi. Bu san'atda bezatishning turli usullari qo'llaniladi.

O'zyubek kulolchilik buyumlari bezak kompazitsiyalari o'simliksimon va geometrik elementlarning boyligi, xilma-xilligi, bo'yoqLar gammasii erkinligi bilan ajralib turadi. Ularda feruza rang baxt keltiruvchi belgi sifatida ko'p ishlatiladi.

Qadimda uy-ro'zg'or buyumlariga bo'yoqLar bilan ajoyib naqshlar ishlanib kelingan. Bu naqqoshlik san'ati deb yuritiladi. Naqsh buyumni chiroyli qiladi uning estetik ta'sirini kuchaytiradi.

O'zbekistonda amaliy san'atning bu turi qadimda rivojlangan bo'iib, unda o'zbek ustalari faqa tuy-ro'zg'or buyumlarini emas, balki uy-joy va jamoat binolarining devor va shiplarini ham bezaydilar. Xalq ustalari tajribasida naqshning quyidagi turlari ko'proq qo'llaniladi.

ISLIMI-egri chiziqli o'ismliksimon elementlardan iborat naqsh. GIRIX-to'g'ri qiluvchi naqsh,

MURAKKAB NAQSh-bu awalgi ikki guruxdagi naqshlar elementlarining yig'indisidan iborat.

ISLIMI turidagi asosiy elementlar novda, yaproq, gul, kurtak, qalampir, bodom , meva , poya kabilar xisoblanadi. Girixlar esa tursimon va yulduzsimon bo'lib, yulduz turlarining soni 5 tadan 16 tagacha boradi. NaqqOsh A.Qosimjonov, T.To'xtaxo'jaev. J.Xakimov, A.Boltaev (Xiva) S.narziqulov (Qo'qon) va boshqa ustalar san'atning bu turida meqnat qilib, shuxrat qozonganlar.

Xalq amaliy san'atining tabiat bilan chambarchas bog'liqligi.

Tabiat xar doim kishilar uchun go'zallik , quvonch va ijod manbai bo'lib keldi. Ma'lumki tabiatga bo'lgan estetik munosabatning asosini undagi takrorlanmas ranglar, shaklar garmoniyasi tashkil etadi. O'qituvchilani tabiatdagi bu go'zalliklarni ko'ra bilishga, undagi bu ajoyib xodisa va ko'rinishlar usvtidan muntazam kuzatishlar olib borishga, chuqUr fikr yuritishga o'rganib borish uchun ularda diqqat e'tiborni kuchaytirib borish zarur.

Tabiat estetik idroketish bevosita borliqni kuzatish, diafilm , kinofilmlarni kuzatish, shuningdek, tasviriyl san'atni kuzatish orqali amalga oshiriladi. O'qituvchilarni tarbiyalashning eng samarali yo'llaridan biri bevosita tabiat qo'ynida qilingan ekskursiyalar xisoblanadi.

Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarga estetik tarbiya berishda xalq amaliy san'ati muhim o'rin tutadi. Tabiatni o'rganish jarayonida estetik tarbiya berishning go'zallik ob'ektivli etadi. Tabiat bizga estetik xis-tuyg'u , zavq, go'zallik bag'ishlaydi, rassomlarga esa ijod va ilxom manbai bo'lib xizmat qiladi.

Xalq amaliy bezak san'ati namunalari boshlang'ich sinfning tabiatshunoslik darslari materiallarini bo'ldirish bilan birga, mavzuni kengroq ochib berishgayordam beradi.U dars materiallarini illyustratsiya qilibgina qolmay, balki shu san'at turlarining badiiy xususiyatlari, ifodalash usullari, tabiat obrazlarini ochish orqali o'quvchilarning estetik tuyg'ularini rivojlantiradi, ularda sog'lom badiiy didni shakllantiradi, xaqiqiy chiroyli narsani soxta va xudbin narsadan ajratishga o'rganadi.

Bolalar borliq, atrof-tevarakni qanchalik tushungan holda idroketsalar, ularda estetik xis-tuy g'ular shunchalik barqaror va mazmunli bo'ladi. Ularda asta-sevin oddiy estetik muloxaza yuritish qobiliyatiga ega bo'la boshlaydilar.

Boshlang'ich sinfning tabiatshunoslik kursida qator mavzular borki, ularni o'tishda xalq amaliy san'atidan foydalanish bizga tabiatni ham estetik , ham ilmiy tomodan egallashga yordam beradi. Chunki xar bir darsda ko'rsatiladigan xalq amaliy san'ati namunalari shu mavzu mazmunidan, dastur materiallaridan kelib chiqadi: darsni to'ldiradi, uni

jonlantiradi.

KULOLChlLIK san'ati bilan o'quvchilardan 34-sinfda "Bizning o'lka Vatanimizga nimalar etkazib beradi", "O'lkamizning muhim foydali qalilmalari", "Qum va loy" mavzularini o'tkazishimizda tanishtiramiz. Qum va loy qurilishi materiali bo'lishi bilan birga, kulolchilikda ham bebaxo material xisoblanadi.

Kulolchilik qadimiy va xamisha barxayot, badiiy imkoniyati juda keng bo'lgan san'atdir..

Kulolchilik san'ati namunalari deyarli xar bir o'zbek xonadonida uchraydi.

Bu qadimda an'anaga ega bo'lgan san'at xozirgi davrda O'zbekistonning deyarli hamma viloyatlarida mavjud bo'lgan gilam to'qish artellarida o'ziga xos rasm va rang berish uslubi orqali davom ettirilmoqda. Xozirgi vaqt sholcha to'qish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Katta guli Qarshi va Shaxrisabz "arabi" bilan birga, Surxandaryoning Angor, JarqUrg'on ,

Qiziriq, Boysun va boshqa rayonlarida ham qizil ko'k chiziqlarni ritmik ravon joylashgan chiroyli ranglar xamoxangligida, nozik bezakli sholcha ishlab chiqarilmoqda. Sholchalarning ochiq, erkin va yirik chiziqli gullardan tuzilishi ularga monumentallik oxang beradi. Ular uyga, xayvonlarga, choyxonalarga milliy ko'rk berib ayramona tus kiritadi.

Xalq amaliy bezak san'atidan foydlanishni tabiatni kuzatish va uni o'rganish bilan qo'shib olib borilsa yaxshi natija beradi. Ko'rsatiladigan san'at namunalari realistik, o'quvchilar tushunchasiga mos, erkin, badiiy mukammal bo'lsa, bolalarning estetik rivojlanishini ta'minlaydi.lloji boricha asarning yuksak badiiy namunalarini topishga xarakat qilish kerak, chunki eng yaxshi san'at namunalarini va sog'lom estetik didni tarbiyalashga qodirdir.

Ko'rsatiladigan xalq amaliy san'ati namunalari darsning mazmunidan chetga chiqmasligi zarur, faqa to'quv materiallarining mazmunini ochishga ta'sir ko'rsatuvchi asarlarigina dars samaradorligini oshirishga katta yordam beradi.

Vquvchilarga taxlil qilishni o'rganish kerak.

Shu mAqsada bolalarga plenerda tabiat ko'rinishlari, laraxtlar, xayvonlar qushlar turli temalarda rasm chizdirish lozim. Ularni ekskursiyaga olib chiqish. Tabiatni kuzatishga o'rgatish, shular natijasida manzara chizishga o'rgatish kerak. O'.tansiqboev manzara ustasi, u bu janrda samarali mehnat qilgan "O'zbekistonda baxor", "Jonajon o'lka", "Chirchiq", "Issiq ko'l oqshomi" va boshqa asarlari kishilar diqqatini o'ziga tortadi. Tasviriy san'at o'qituvchisining vazifalaridan biri, bolalarda ijodiy faoliyatini borliq, xususan manzara idrok ettirish bilan bog'liq olib

borish qaratilgandir.

Portret janri..

Portret inson obrazini yaratish tasviriy san'atda eng muhim jdanr xisoblanadi.

XIX asr rus rassomlari o'z zamondoshlarining chuqUr psixologizm bilan sug'orilgan portretlarini yaratdilar.

Portret janri psixotogik va badiiy jihatdan boyidi. Etyudlar hamda naturalistik portret o'rnini inson ruziga chuqUr ko'rib borish bir vaqtning o'zida erkin individual va tipik obrazlar yaratish egalladi.

Bular A.Abdullaevning (akademik) A.Xidoyatov "Otello rolida" yozuvchi Oybek T.Qori Niyoziy, R.Axmedovning "Ona o'ylari", keksa kolxozchi portreti R.Choriev, "Aktiyor Olimxo'jaev" portret, Ch.Axmarovning "Temirov Portreti" asarlaridir.

Portretlar ijodida o'tmishning buyuk kishilari obrazini yaratish ma'lum o'rin ola boshladi. Bu o'rinda V.Naydalovning Alisher Navoiy, M.Nabiev va R.Chorievning Abu Rayxon Beruniy portretlari birinchi o'zbek ayol rassomi Sh.Xasanovayaratgan o'zbek shoirlari obrazini ko'rsatish mumkin.

R.Axmedov "Qirmiz ko'ylakli qiz" portreti, R.Axmedov, "Cho'pon", R.Chorievning "Roksana" portreti "Sariq ko'ylakli qiz" portreti, "istiroxat", Atlas kiygan qiz portreti misol qilib ko'rsatish mumkin. masalan: R.Choriev chizgan portretlari orqali o'sha inson tomonlama xarakterlarini ko'rsatib bergan.

Mavzu: Sa'nat asarlarini taxlil qilish metodikasi.

1 .Vquvchilarning tasviriy san'ati nazariyasi bilan qurollashtirishda tasviriy san'at xaqida

suxbat darslarining roli va o'rni.

2.Tasviriy san'at xaqida suxbat mashg'ulotlarini tashkil etish va o'tkazish.

3.reproduktsiya tanlash va uning taxlili uchun nazariy materiallar topish.

4.Suxbat darslarida maxalliy materiallardan

foydalanish.

5.Xulosa.

San'at asarlarini taxlil qilish metodikasi bolalarda badiiy idrok etish malakalarni

rivojlantirish san'at tarixidan faktik materiallarni o'rganish maxsus termin va tushunchalarni o'zlashtirish orqali amalga oshirish lozim.

Tevarak-atrofni idrok etishni o'stirish bolalarda obrazli tasavvur va tasurotlarni boyitishni ularning tajriba va kuzatuvchanligini badiiy faoliyatlarning jamiyat va kishilar faoliyatidagi amaliy roli haqidagi

tushunchalarni boyitishni mAqsad qilib qo'yadi. Shuningdek bu darslar bolalarda san'at haqida badiiy tilning ifoda vositalari va spetsifikasi haqida tushuncha va bilimlarini boyitishni ham nazarda tutadi.

Tasviriy san'at haqidagi suxbat darslari o'quvchilarni faqat estetik jihatdan tarbiyalashga xizmat qilibgina qolmasdan ahloqiy g'oyaviy siyosiy va mehat tarbiyasii takomillashtirishga yordam beradi. Shu mAqsadga maktab tasviriy san'at programmasida o'zbek rus va chet El rassomlarining xayot iva yaratgan asarlarini o'rganish tavsiya qilinadi. Bunda tasviriy san'at asarlarini o'qiy olish va tushunish, san'ati asarlariga o'z munosabatlarini bildirish, o'quvchilarning badiiy fikr qilib qo'yiladi. Yuqorida aytilgan vazifalami amalga oshirishda san'at asarlari namunalarii tanlash, ularning soni va sifatiga e'tibor berish muhim.

O'rganiladigan asarlarni tanlashda ularning mazmuni, soni, sifatiga qo'yilgan talablar bilan bir qatorda, pedagogikaning hamma didaktik printsi plarini va tarbiyaviyimkoniyatlariga ham e'tibor berish kerak. Tasviriy san'at Mashg'ulotlarini tematik planlashtirishda uni yil fasllari, qizil kalendar kunlari, matkbalarida o'tkaziladigan turli tadbirlar bilan bog'liq yaxshi natijalar beradi.

Xulosa qilib aytganda , tasviriy san'at predmeti Mashg'ulotlarida quyidagi xollarga rioya qilish kerak bo'ladi:

-Tasviriy san'at Mashg'ulotlarida amalga oshiriladigan ta'lim va tarbiya jarayonlarining uzviy bog'liq ravishda amalsha oshirish. Bunda asosiy kuchni g'oyaviy, siyosiy, axloqiy , estetik va mehnattarbiyasiga qaratish.

-pedagogikasining didaktik printsiplariga qat'iyrioya qilish:

-Ayniqsa , ta'limning tarbiyaviy printsipiga, uning g'oyaviy-siyosiy yo'nalishida bo'lishga, ilmiylikva ko'rgazmalilik printsi piga, ta'limning aktiv-vaonglik, sistemalilikvaketma-ketlik printsi piga, o'quvchilarning saviyasiga mos bo'lish printsi piga aloxida e'tibor berish:

-Xamma darslarni kabinet sistemasida o'tkazishga erishish:

-tasviriy san'at darslarini darsdan va maktabdan tashqarii ishlar bilan bog'lab olib borishga erishish: O'qituvchi Mashg'ulotlarni shunday tashkil etish lozimki, u xar bir o'quvchining mustaqil fikr eritishga, vazifalami mustaqil xal qilishga yordam bersin. O'qg'uvchilarni tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishlarini oshirish rassomlar va tasviriy san'at asarlari xaqidagi kinofilmlarni ko'rsatish katta rol o'ynaydi. Sinfda emotsional vaziyatxosil qilishda gramplastinka va amgnitafonlardan foydalanishning roli katta. Umuman tasviriy san'at darslarida muzikadan foydalanish kinofilm plyonkasiga tushirilgan bo'ladi va ular bir butun lentani xosil qiladi.

Dipozitivlar kabi epifilmlardan ham tasviriy san'at Mashg'ulotlaridan keng foydalanishish mumkin. Diafilm va epifilmlar tasviriy san'at Mashg'ulotlarida rasm chizishdagi bosqichlarni namoyish etishda uda

qo'l keladi.

Maxalliy materiallar ta'lim va tarbiyani xayot bilan baxolashning eng muhim vositalaridan biridir. U umumiy ta'limni axloqiy estetik va mehnat tarbiyasini amalga oshirishda, o'quvchilaring xar tomonlama o'sishga va luraning qobiliyatlarini rivojiantirishgayordam beradi. Maxalliy materiallar bevosita milliy badiiy an'analami ham o'z ichiga oladi.

Dars mazmunigategishli materiallar, ya'ni tushunchalaming formilivkasi, rivojlanish tarizxi bilan bog'liq turli faktlarni to'plash va tushuntirish maxalliy materiallarni og'zaki qo'llashni talab etadi. Bu esa o'quvchilarning ijodiy fikrlarini aktivlashtiradi va rangini yaxshiroq idrok etishga yordam beradi.

Darsda maxalliy materiallardan foydlanish xech vaqt birdan bir xalqning madaniy merosiga, uning muvvafaqiyatlaria umumiy sotsialistik madaniyatning tarkibi bir bo'lgan sifatida kamroq lozim. Bulardan tashqarii, xal—amaliy san'atdan foydalanishda quyidagi kriterii va printsiplarga ham rioya qilish kerak bo'ladi: materiallarning g'oyaviyligi, yuqori badiiy saviyada ishlanganligi, o'quvchilarning idroki va tasviriy imkoniyatlariga mosligi. Materiallarni tanlashda namunalar o'zlarining erkinligi va rangdorligi, kompazitsion tuzilishi, elementlarning boyligshi

va orginalligi bilan o'quvchilarda estetik va badiiy didni tarbiyalashni mAqsad qilib qo'yadi.

Tema asosida rasm chizish darslarida maxalliy materiallardan foydalanishni O'zbekiston rassomlari asarlarining reproduktsiyalari va ilyustratsiyalarini ko'rsatish va ular xaqida suxbat o'tkazish orqali amalga oshirmoq lozim.

Maxalliy materiallarning mazmuni va foydalanish yo'llari quyidagicha bo'lishi mumkin: rassom yoki xalq amaliy san'atida ustasining xayot iva ijodi haqida suxbat, tasviriy va amaliy san'at hamda me'morchiligi xaqida xikoya qilib berish.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'atda olib boriladigan ishlarda maxalliy materiallardan foydalanish ta'lim va tarbiya borasida beqiyos katta ahamiyatga ega. Shuning uchun xar bir tasviriy san'a o'qituvchilarining bu masalaga alohija e'tibor berish olib borilayotgan ishlarning sifatini yanada yuqori bo'lishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYoTLAR.

I.Karimov I.A. "Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori" Toshkent 1997 y.

2.Karimov A. "Milliy mafkura mamlakat kelajagining poydevori" Toshkent 2002 y.

3.K.Kosimov "Naqqoshlik" Toshkent "O'qituvchi" 1987 y.

4. R.Xasanov "Boshlang'ich sinflarda naqsh chizish metodikasi" Toshkent "O'qituvchi" **1997y.**

5. O.K.Apuxtin "Tasviriy san'at darslari va samaradorligii oshirish omillari" Toshkent 1990y.

6.B.O.Oripov "Tasviriy san'at darslari va samaradorligini oshirish omillari" Toshkent 1997y.

7.B.Azimov "Natyurtmort tuzish va tasvirlash metodikasi" Toshkent "O'qituvchi" 1994 y.

8.R.Xasanov "Tema asosida rasm chizish jarayonida estetik tarbiya" Toshkent "O'qituvchi"1990y.

9. F.Qodirxujaev " Maktabda badiiy bezak ishlari" Toshkent "O'qituvchi" 1991 y.

10.N.A. Vetlugina "Bolalar bog'chasida estetik tarbiya" Toshket "O'qituvchi" 1997 y.

II .N.P.Sakulina, T.S. Kamarova "Bolalar bog'chasida tasviriy faoliyat" Toshkent "O'qituvchi" 1996 y. 12.Nizomiy -Ganjaviy "Xamsa" 1992y. 13.A.Navoiy "Xayratul abror" kitobidan entsiklopediya. 14.N.Abdullaev "San'at tarixi" 35-45 betlar. 1997 y. 15.R.Xasanov "Tema asosida rasm chizish jarayonida estetik tarbiya" "O'qituvchi" 1990 y.

turli

tumanligini qanday Aniqlash mumkin. Awalo kompazitsion markazni unda ishtirok etayotgan elementlarni keng yoki katta tomonga yoki bo'shliqqa suriladi. Shundagina kopazitsiya foni hamma tomonidan bir xil kattalikda qolib kompazitsiya markazini bo'rtirib turadi. Agar elemetlar kartina tekisligini butunlay qamrab olsa ton deyarli yo'qoladi.

Elementlarning kompazitsion sxemada qiyshiq xolatda joylashuvida ham rang tasvir, grafigi dekarativ-amaliy san'at va badiiy bezash ishlarida tez-tez foydalaniladi.

3-kombinatsiya bir elementni ikkinchi element ustiga joylashtirib tasvirlanadigan kompazitsiya sxema . Ko'pincha variantlarda quyidagi ikki usul ko'proq qo'llaniladi.

Kompazitsion sxemadagi katta element kichik elementlarning ustida va aksincha tasvirlanadi. Xaar ikki variantda ham bu elementlarni rang jihatdan va ularning to'yinganligi darajasi bo'yicha ajratiladi.

Bir elementning ikkinchi elementi ustida tasvirlanishi rang va grafika san'atida keng qo'llaniladi, san'atning mazkur turlarida bu usulni qo'llash asardagi fazoiy muhitni birinchi va ikkinchi plandagi predmetlar orasidagi masofani ifodalashda qo'l keladi.

Badiiy bezash ishlari 3 ta elementdan tashkil topganida undan ham qiziqarliroq kompazitsiya echimlarxosil qilish mumkin. Bunda elementlar ham joylashishi bo'yicha kombinatsiyalanadi. Bir katta va bir kichik elementning kombinatsiyalanishidan kelib chiqadigan kompazitsion echimlar badiiy bezashishlarida juda ko'p qo'llaniladi.

Shakli xar xil 3 eelementdan tashkil topgan kompazitsiya sxemani bajarishga kirishishdan oldin xar bir elementning mazmunidan kelib chiqqan xolda ularning asosiylarini rangi yoki boshqa sifati bilan ajraladiga alohida e'tibor berish kerak.

Nihoyat4 va undan ortiq elementning qo'shilishida ham kompazitsion echimlar xosil qilinadi. Bunday xollarda to'g'ri kompazitsiya xosil qilish uchun ishtirok etayotgan asosiy elementlarni to'g'ri topish muhimdir. Ayni paytda qolgan element bo'lgan uzviy bog'lanishda bo'lishi kerak yoki aksincha qolgan elementlar asosiy rol o'ynab bir elementlarni to'ldiruvchi 2 darajali sifatida qatnashishi mumkin.

Ma'lumki 4 va undan ortiq elementi bo'lgan dekorativ panno eskizini mukammal kompazitsion echimini topish ancha murakkab vazifadir. Lekin bu elementlarni mazmunan bir gruppaga birlashtirish vazifani engillashtiradi.

Ma'lumki kenglikka ega bo'lgan kompazitsion echimlarda muvozanat ma'lum mÀqsad va ob'ektlar doirasi bilan chegaralanadi. Bunga bolalar badiiy ijodiyoti namunalaridan ko'rgazma tashkil etish maktab inter'erini

uning atrofidagi teritoriyani planlashtirish shu joylarda plakatlar o'rnatish va xokazodir.

Kompazitsion muvozanatni tor doirada tushuntirish yaramaydi. Bu masalan, maktab oldidagi yo'lakni o'ng tomoniga.

3 ta shit o'rnatilgan bo'lsa, chap tomonida ham shuncha shit bo'lishi kerak degan gap emas. Bundan farqlicha shit bo'lishi kerak degan gap emas. Bundan farqli o'laroq yo'lakning o'ng tomoniga 3 ta shitni gorizontal holatda chap tomoniga bitta transport yoki dekarativ elementni tik holatla o'rnatish mumkin.

Badiiy bezash san'atidan dinamiklik va turg'unlik buyumlarining umumiy formasida ham ularni tashkil etuvchi alohida-alohida elementlaring xarakterida ham o'z ifodasini topadi. Dinamik va turg'un kompazitsiyalar ham qonuniyatlariga ega. Bezakchi rassom yoki xalq ustasi biror ishga kirishdan oldin o'zi bajaradigan vazifani yaqqol tasavvur etishi o'z asaridagi kompazitsiyaning dinamikligi yoki turg'unligini qaysi biri asosiy o'rin tutishni ko'z oldiga keltira olishi kerak. Bular o'rtasida qarama-qarshi ma'no kelib chiqishiga yo'l qo'ymaslik ya'ni, asosiy va 2 darajali elementlarning mantiiqiy uyg'unligiga erishishi lozim.

Agar bajariladigan kompazitsiya ishida dinamiklik asosiy o'rin tutsa g'oyasini ifodalab turishi kerak.

Kvadrat va aylana shaklidagi elementlar turg'un xarakter kasb etadi. Bu to'g'ri to'rt burchakda esa biroz xarakter alomati bo'lib, to'g'ri to'rt buochakning gorizantal va vertikal tomonlarning nisbati qancha qisqarib borsa, xarakat alomati shunchalik aktivlashadi.

Agar to'g'ri to'rt burchakning bo'laklari kichiklashayotgan tomoni balandligini ham qisqarqarib borilsa, xarakat xarakat yo'nalishi yanada konkretlashadi.

Dekorativ san'atida turg'unlik etakchi o'rinlardan birini egallaydi. To'g'ri to'rt burchak oval va aylana shakllardagi qandakorlik va naqqoshlik buyumlari shuningdek, badiiy bezash ob'ektlarini stend vitrina plakat vash u kabilar ko'p xollarda tashqi turg'unlik ko'rinishiga ega bo'ladi.

Bezakchi rassomlar o'z ijodini dinamik kompazitsiya deganda, buyumning bo'laklari va ularning o'zlarining o'zaro miqdoriy bog'lanishi tushuniladi. Bu bog'lanish ayrim plastik formalarning tekis va xajrmli narsalarning tko'rilishida ham butun kompazitsiya strukturasida ham ko'rinadi.

Qadimgi me'morlar o'z asarlarida kompazitsiya vositalarini o'ta moxirlik bilan qo'llashgan. Buxorodagi Ismoiy Samoniy mAqbarasi, Samarqanddagi registon ansambli, Xivadagi Islomxo'jaminorasi, Toshkentdagi Ko'kaldosh madrasalari o'zining o'ta munosib formalari xusunkorligi bilan fikrimizni isbotlaydi.